

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

מאמרי הללו את הוי' כל גוים

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבנ"מ זי"ע

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור ליום הבהיר י"א ניסן, ה'תשע"ח

יוצא לאור על ידי מערכת
"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושמונה לבריאה

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

התי' יעקב יוסף שיחי

לרגל הכנסו לעול המצוות

ט"ו ניסן, אי' דחג הפסח, ה'תשע"ח

ולזכות אָחיו ואחיותיו שיחיו

נדפס על ידי ולזכות הוריהם

הרה"ת ר' דוד וזוגתו מרת שרה חנה שיחיו מונדשיין

ולזכות זקניהם

הרה"ת הרב ר' שלום דובער וזוגתו מרת שיינא שיחיו חייקין

רגליו גו' יהי' גם המשפט בגוים שהו"ע הביורורים, והוא מה שע"י הקרבת הע' פרים שמקריבים בחג הסוכות מכניעים את הע' שרים לקדושה שהם נכנעים לישראל, ואז נמשך אך טוב לישראל וגודל השמחה דזמן שמחתנו בחג הסוכות ומי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו⁶⁹, ואח"כ באים לשמיני עצרת, ישראל ומלכא בלחודוה⁷⁰, דשמיני עצרת שייך ומרמז על הגילוי דלעתיד, וכמרז"ל⁷¹ כנור של ימות המשיח של שמונה נימין, דבשמיני עצרת (ולעת"ל) ההמשכה היא מבחי' שמן (בשמנונית) והנותן בעין יפה נותן⁷². והנה עניני תשרי הם כלליים לכל השנה וע"מ להמשיכם בכל השנה⁷³, וזמן שמחתנו הוא שהשמחה דסוכות ושמיני עצרת ממשיכים בכל השנה כולה, ועד לושמחת עולם על ראשם⁷⁴ בביאת משיח צדקנו אשר ילחם מלחמת ה' ויצליח⁷⁵ ושמת מעיר לגל³⁹, שתתבטל מלכות דקליפה, מחורבנה של צור תיבנה ירושלים⁷⁶ עיר הקודש ויבנה מקדש במקומו⁷⁵ במהרה בימינו אמן.

©

Published and Copyright 2018 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 | Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • <http://www.lahak.org>

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5778 • 2018

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס
The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237
(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס
על ידי חיים שאול בן חנה
בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"
(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

(69) סוכה נא, א"ב.

(70) ראה זח"ג לב, א.

(71) ערכין יג, ב.

(72) ב"ב נג, א. וש"נ.

(73) מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ט שם (ע' רלח). אוה"ת סוכות שם (ע' א'תשנו). ועוד.

(74) ישע"י לה, יו"ד. שם נא, יא.

(75) ראה רמב"ם ה' מלכים פי"א ה"ד.

(76) ראה פרש"י תולדות כה, כג. מגילה ו, א.

כמאמר⁵⁹ מטו רגלין ברגלין. והענין הוא⁶⁰ דהנה בזמן שביהמ"ק הי' קיים הי' אז גילוי אלקות, ועד"ז הי' גם לאחרי החורבן, ותותר בימי רבי⁶¹, ובוה"ג נאמר סוכת דוד הנופלת⁶² מדרגא לדרגא, לכן בתחלה הי' עיקר העבודה והבירוורים בבחי' חב"ד שלכן התנאים ואמוראים הי' עיקר עסקם בלימוד התורה, משא"כ בעבודת התפלה, ועד שהיו כאלו שהיו מתפללים רק פעם אחת בתלתי' יומין וכו'.⁶³ ובזמן שלאח"ז, הנה אז עיקר העבודה הי' בחג"ת, לית פולחנא כפולחנא דרחימותא⁶⁴, שהוא עבודה שבלב, עבודת התפלה⁶⁵. אמנם בהזמן דעקבות משיחא שנפלה בחי' סוכת דוד עד בחי' רגלים ועקביים שהיא בחי' עשי', הנה עכשיו עיקר העבודה הוא בבחי' נה"י, ובבחי' המעשה, בקיום המצוות בפועל, ובפרט במעשה הצדקה שהיא כללות כל המצוות, כמבואר באגה"ק⁶⁶. וזהו לימוד זכות גדול (א' גוואלדיגער לימוד זכות) על דור זה, שכל ישראל שבדור זה בכל המדינות מצטיינים ביותר בנתינת הצדקה, באופן שלא הי' כן בדורות הקודמים, שע"י עבודה זו מקימים את סוכת דוד מנפילתה, כמבואר באגה"ק שם. וזה שייך בפרט לימי הסוכות, וכדאיחא בזהר בענין האושפיזין ופי' בסידור שער הסוכות⁶⁷ שצריך לפזר מעות לעניים בערב סוכות. וע"י עבודת הצדקה במעשה, בחי' רגלים, הנה רגלי דנוקבא מעוררים רגלי דכורא, ועי"ז נמשך ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים, דמטו רגלין ברגלין, ועי"ז נמשך העצם שלמעלה מבחי' גילוי, ועד המבואר בסידור שער הל"ג בעומר⁶⁸ שבבחי' הוד שבהוד דוקא נמשך העצם.

וזהו הללו את הוי' כל גוים שבחוהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו ואמת הוי' לעולם, דבחי' חסדו שלמעלה מהשתלשלות וכמו שגבר עלינו חסדו, וכן בחי' אמת הוי', יומשכו גם בעולם, שיהי' נקרא כמו שנכתב, ומצד זה יתבררו גם הגוים, וכנ"ל שמצד הגילוי דועמדו

בס"ד.

פתח דבר

בעמדינו שלשים יום לפני יום הבהיר י"א ניסן הבעל"ט, הננו מוציאים לאור מאמרי ד"ה הללו את הוי' כל גוים גו' — קאפיטל קי"ז שבתהלים, שמתחילים לומר ביום הבהיר י"א ניסן השתא (תדפיס מספרי המאמרים תשכ"ו, תשכ"ח ותשל"א).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

י"א אדר, ה'תשע"ח,
ברוקלין, נ"י.

(59) זח"ב רנח, א.

(60) סידור (עם דא"ח) סד"ה אני בצדק (כג, א).

(61) שבת קיג, סע"ב.

(62) עמוס ט, יא.

(63) ר"ה לה, א.

(64) ראה זוהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א. לקו"ת שלח מב, ג.

(65) ראה תענית ב, סע"א.

(66) סי' ט'.

(67) רנו, רע"ג.

(68) דש, א ואילך.

הדומם שבו, שלמעלה מבחי' סיבה לזיתים. וזהו⁵³ מ"ש ונבקע הר הזיתים גו' מזרחה וימה, דמזרח וים הוא קדם ואחור, והוא בחי' האורך שנמשך מלמעלה למטה דוגמת הקו דוא"ו שנמשך מלמעלה למטה, הנה אופן ההמשכה בדרך כלל הוא שכל מה שהאור הולך ונמשך הוא מתמעט, דזהו דוקא כאשר תחילת ההמשכה הוא מבחי' השייך להשתלשלות, אמנם לע"ל כשיהי' בקיעת הר הזיתים ויומשך מבחי' העצם שלמעלה מהשתלשלות, אז תהי' ההמשכה מזרחה וימה, למעלה ולמטה בשוה. וזהו ג"כ מ"ש לאח"ו ומש חצי ההר צפונה וחציו נגבה, צפונה ונגבה הם קו השמאל וקו הימין, הנה לע"ל כשיהי' ונבקע הר הזיתים אז ומש גו' צפונה התבטלות הקוין ממציאותם או התכללות ע"ד לית שמאלא בהאי עתיקא וכו'⁵⁴. וזהו ג"כ מה שמסיים ביום ההוא יהי' הוי' אחד ושמו אחד וארז"ל²⁶ כמו שאני נכתב אני נקרא, דלהיות שיהי' אז המשכת העצם שהוא למעלה ולמטה בשוה, לכן יהי' למטה כמו שהוא למעלה, נקרא כמו שנכתב. וזהו ג"כ השייכות דשני הפירושים שבועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים, כי מצד העילוי דבחי' על הר הזיתים הנה מצד זה יהי' אז המשפט בעמידה, שענין העמידה מורה על ההמשכה מראש לרגל בשוה⁵⁵, וכידוע⁵⁶ בענין עמדת להם בעת צרתם⁵⁷, שגם כשמצד העבודה (דכחות פנימיים) ישראל הם במצב דצרתם, שמצד זה נעשה עת צרתם כפשוטו, הנה בכל צרתם לו צר⁵⁸ ואז הנה עמדת להם בעת צרתם, שהעמידה היא מה שנמשך מהראש מיד להרגל. וזהו ג"כ מה שלעתיד יהי' המשפט בעמידה, דמשפט הו"ע הבירורים, הנה מצד בחי' ונבקע הר הזיתים שיומשך העצם, שאז יהי' ההמשכה קדמה וימה בשוה (כענין העמידה שנמשך מראש לרגל), הנה אז יהי' המשפט כגוים, שיתבררו גם האומות כו'.

והנה כל הענינים נמשכים ע"י עבודה, וכן הוא גם בענין ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים שזה נמשך ע"י העבודה דבחי' רגלים,

(53) הבבא לקמן — ראה ד"ה למען דעת הנ"ל (סה"מ תרס"ט ע' מו).

(54) זח"ג קכט, א. ועד"ו שם רפט, א.

(55) ראה הוספות לספר החקירה להצ"צ ע' 272 ואילך.

(56) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' שלח ואילך. המשך תער"ב ח"ג ע' א'רצא ואילך. סה"מ תרפ"ט ע' 33 ואילך. ד"ה ואתה ברחמיך הרבים תשי"ז (תורת מנחם — התוועדויות ח"ח ע' 304 ואילך).

(57) נוסח הודאת "ועל הנסים" דחנוכה.

(58) ישעי' סג, ט. תענית טז, א.

תוכן הענינים

הללו את הוי' כל גוים, יום ב' דחג הסוכות, ה'תשכ"ו

הקשר של חג הסוכות עם יוהכ"פ — השמחה על הסליחה דיוהכ"פ ע"י המשכת י"ג מדה"ר, שהם בחי' אורות מקיפים, והמשכתם בחג הסוכות. הקרבת שבעים פרים בחג הסוכות — בירור ניצוצות הקדושה שנפלו בשבעים אומות העולם — לאחרי הסליחה דיוהכ"פ, שאז מתעלים בנ"י למעמד ומצב שאין בהם תערובות רע כלל. וע"ד קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים.

השייכות של הזמנת ע' השרים בשבעת ימי הסוכות להזמנת ז' הצדיקים, האושפיזין עלאין — שהם המבררים הבירורים שבאוה"ע שיוכלו באלקות. ב' פירושים בהללו את ה' כל גוים גו' כי גבר עלינו חסדו: (א) לאחרי שגבר עלינו חסדו ביוהכ"פ, יכולים לברר את אוה"ע, (ב) בירור אוה"ע פועל תגבורת שמחה ותענוג אצל בנ"י

הללו את הוי' כל גוים, יום שמחת-תורה, ה'תשכ"ו

לאחרי הטהרה דבנ"י ביוהכ"פ, יש בכחם לפעול בירור הניצוצות אצל אומות העולם, הן עליית הטוב מן הרע — הללו, והן עליית הרע בבחי' חיצוניות ואחורים — שבחוהו.

וע"י בירור אוה"ע נעשה אצל בנ"י תגבורת השמחה והתענוג — כמו השמחה שבכל המצוות, ועאכו"כ במצות התשובה שמתקנת כל הפגמים, וכמשל בן מלך שהי' בשבי' ויצא לחפשי אל בית אביו המלך.

ולאחרי השמחה בשבעת ימי הסוכות הקשורה עם בירור העולם — באה שמחה חדשה לגמרי בשמע"צ ושמח"ת, באופן דישראל ומלכא בלחודוהי.

אך גם שמחה זו פועלת בעולם — באופן נעלה יותר — שהעולם מתבטל ממציאותו (ולא רק שטפל ובטל לקדושה), וניכר בו שאין בו מציאות אחרת מלבד אלקות — „ואמת הוי' לעולם". והו"ע בירור העולם באופן ש„בכל דרכיך דעהו" (באופן נעלה יותר מהבירור ש„כל מעשיך יהיו לשם שמים"). ועי"ז באים לשלימות הבירור דלעתיד לבוא

הללו את הוי' כל גוים, שבת חוה"מ סוכות, ה'תשכ"ח

„שחורה אני" — קאי על ירדת הנשמה למטה, שהיא בבחי' שחורה לגבי מעמדה ומצבה קודם ירדתה; ואעפ"כ „ונאוה", כי הירדה היא צורך עלי'. ועלי' זו נעשית ע"י עבודת הנשמה למטה, שגם היא בבחי' שחורת ואכזריות.

וממשיך: „כאהלי קדר" — בחי' המקיף דלבונה זכה שממנו נמשך חיות

להקליפות, ועי' שמהפכים גם מקיף זה לקדושה, נעשה „כיריעות שלמה” – המשכת המקיפים ד„מלך שהשלום שלו” (שלמעלה מבחי' המקיף דלבונה זכה).

וענין זה קאי בעיקר על עבודת התשובה דיום־הכפורים („ונואה אני – ביוהכ”פ”), שהיא בענין הקטורת (בירור המקיף דלבונה זכה, „אהלי קדר”), ועי”ז נמשכים המקיפים היותר עליונים („כיריעות שלמה”) בחג הסוכות (כי אף שעיקר הגילוי שלהם הוא לעתיד לבוא, ישנו מעין ענין זה גם במעשינו ועבודתינו עתה).

וזהו „הללו את הוי' כל גוים שבחווהו כל האומים” – הפיכת ההעלם וההסתור שמצד הגויים והאומים, „כי גבר עלינו חסדו” – כיון שחג הסוכות בא לאחרי יוהכ”פ, שבו נמשך בחי' חסד העליון, המקיפים העליונים („כיריעות שלמה”)

הללו את הוי' כל גוים, יום ב' דחג הסוכות, ה'תשל"א (מוגה)

ב' ענינים בחכמה: שמן – חכמה סתימאה (חכמה שבכתר) הנבדלת מהספירות, ומים – חכמה גלוי', ראשית הספירות. ואופן ההמשכה הוא, שבחי' חכמה סתימאה עצמה אינה נמשכת בבחי' חכמה הגלוי', ורק שממנה נמצאת חכמה הגלוי' („והחכמה מאין תמצא”). והטעם לזה – כי גם אופן המשכת בחי' חכמה שבכתר מבחי' כתר שבכתר הוא באופן זה (וזהו „נעוץ סופן” – מלכות דא”ק הנעשה כתר, „בתחלתן” – חכמה סתימאה שהיא שורש הנאצלים).

וזהו „ועמדו רגליו גו' על הר הזיתים”: „זיתים” – כתר שבכתר, שממנו נמצאת בחי' חכמה סתימאה (שמן); „הר הזיתים” – בחי' שנבדל בערך גם מבחי' זיתים; ועל בחי' זו אומר „ונבקע” – המשכת בחי' העצם ד„הר הזיתים” שלמעלה מבחי' סיבה לזיתים, „מזרחה וימה” – למעלה ולמטה בשוה, „ומש חצי ההר צפונה וחציו נגבה” – התבטלות והתכללות הקוין דימין ושמאל. ומצד זה יהי' המשפט בגויים בעמידה („ועמדו רגליו”), שמורה על ההמשכה מהראש להרגל בשוה.

והמשכת הענין ד„ועמדו רגליו גו'” – עי' העבודה דבחי' רגלים, נה”י, בקיום המצוות בפועל, ובפרט מצות הצדקה.

וזהו „הללו את ה' כל גויים גו'”, בירור הגויים שמצד הגילוי ד„גבר עלינו חסדו” (תגבורת החסד שלמעלה מהשתלשלות) ו„אמת הוי'” (ידיעת הפלאות מציאותו), באופן שנמשך „לעולם”. וזהו ענין הקרבת הע' פרים בחג הסוכות, שעי”ז באים אח”כ לשמיני־עצרת, „ישראל ומלכא בלחודוהי”

כט

כתית למאור, שע”י העבודה דכתית מגיעים לבחי' מאור, מקור האור, שממנו נמצא בחי' חכמה, שמן. והיינו שהזית שממנו עושים שמן רומז לבחי' הכתר (כתר שבכתר) שלמעלה מבחי' חכמה סתימאה, דזהו מה שזית הוא מר, כי הנה מתיקות שייך לאור ומרירות לחושך, וכמש”נ⁴⁷ ומתוק האור, ולהיות שכתר הוא בחי' חושך, בחי' ישת חושך סתרו⁴⁸, וכמאמר⁴⁹ כתר עליון אע”ג דאיהו אור צח אור מצוחצח אוכם הוא קמי עה”ע, לכן הזית שמורה על בחי' הכתר הוא מר. והנה הר הזיתים הוא למעלה גם מבחי' זיתים. וכמו שנת”ל בענין כתר שבכתר וחכמה שבכתר (זית ושמן) שבחי' כתר שבכתר הוא נבדל בערך מבחי' חכמה שבכתר, עד”ז הוא גם בנוגע להערך דזיתים להר הזיתים, שבחי' הר הזיתים הוא נבדל בערך מבחי' זיתים, דזהו מה שצמיחת הזיתים מהר הזיתים הוא רק מבחי' (כח) הצומח שישנו בההר, אבל בחי' הדומם שבדומם שבו, שהוא עצמיות ההר, הוא נבדל מהזיתים. וכמו שידוע בענין הצמיחה, שזה בא לא מעצם העפר ורק מבחי' הצומח שבו, דלכן כשברך על פרי העץ בורא פרי האדמה יצא⁵⁰, דמארעא קא רבי, דיניקת ענפי העץ אינו מעצם האדמה ורק מכח הצמיחה שבו. שמזה מוכן גודל הפלאת הענין דהר הזיתים, שהוא נבדל בערך גם מבחי' זיתים. וזהו מ”ש ונבקע הר הזיתים, שלע”ל יומשך בחי' הר הזיתים עצמו, היינו בחי' הדומם שבדומם שבו. דזהו”ע ונבקע, דהנה ידוע ומבואר בענין האושפיוזין דייעקב אומר אז יבקע כשחר אורך⁵¹, דהגם שהאור שנמשך דרך הבקיעה הוא מעט מזעיר, מ”מ הרי סיבת הבקיעה הוא מצד תגבורת האור, וכידוע המשל מחבית שמתמלאה על כל גדותי' עד שלא תוכל להחזיק את המשקה בתוכה, שאז היא מתבקעת בבקעים וסדקים והמשקה יוצאת דרך הבקעים, אשר אף שכמות המשקה שיוצאת דרך הבקעים היא מעט מזעיר, הרי בקיעה זו מורה על מילוי החבית כו', והיינו שבאור הבקיעה נראה כח בחי' העצם שלמעלה מבחי' הגילוי ושרשה משם, וכמבואר בסידור שער הסוכות⁵², ויתירה מזה כאן. וזהו”ע ונבקע הר הזיתים עצמו – לא ע”י פרסא (דופני החבית) וכו' כ”א שיומשך בחי' העצם דהר הזיתים, בחי'

(47) קהלת יא, ז.
 (48) תהלים יח, יב.
 (49) תקו”ז ת”ע (קלה, ב).
 (50) ברכות מ, א.
 (51) ישעי' נח, ח. זח”ג קד, א.
 (52) רנח, א”ב.

סיום ההשתלשלות) הרי מובן שנעיצת התחלה בסוף והסוף בהתחלה אינו בדרך שייכות בסדר השתלשלות והדרגה, שלכן נעיצת התחילה היא בהסוף ונעיצת הסוף הוא בהתחילה (ולא כבסדר השתלשלות שכל מדריגה שייכת למדריגה שבקירוב אליה), הנה כמו"כ הוא להפירוש שסופן קאי על בחי' שלמעלה מתחלתן, דמה שנעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן אינו בדרך שייכות שבהדרגה ורק בדרך נעיצה, ובחי' סופן אינו נמשך בבחי' תחלתן והוא רק סיבה אליה, כנ"ל.

וזהו ג"כ מה שנתבאר במאמרים הקודמים³⁸ במ"ש³⁹ הוי' אלקי אתה ארוממך גוי' כי שמת מעיר לגל, שאיתא בזהר⁴⁰ שהוי' הוא בחי' נקודה עילאה סתימא. ונתבאר בזהר⁴¹ דמ"ש בזהר נקודה עילאה הוא לפי שישנה נקודה תתאה והוא בחי' חכמה תתאה, ולכן מדייק בזהר נקודה עילאה, שהיא בחי' חכמה עילאה. אמנם מה שמוסיף בזהר נקודה עילאה סתימא הוא להורות שהוי' כאן הוא לא בחי' חכמה עילאה סתם כ"א בחי' חכמה סתימאה. ועל בחינה זו אומר בהפסוק ארוממך, שמרוממים אותה למעלה יותר, והוא הרוממות דבחי' כתר שבכתר, וכנ"ל שחכמה סתימאה הוא בחי' חכמה שבכתר והמקום שלשם מרוממים אותה הוא בחי' כתר שבכתר, ולהיות שבחי' כתר שבכתר אינו מקור לבחי' חכמה שבכתר ורק שממנה נמצאת בחי' חכמה שבכתר כנ"ל, לכן אומר על זה הלשון ארוממך, לפי שכתר שבכתר הוא מרומם ונבדל מחכמה שבכתר.

וזהו ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים, דהנה זיתים שמהם עושים שמן, הרי הזיתים עצמם הם מרים, וכמרוז⁴² אמרה יונה כו' יהיו מזונותי מרורין כזית כו', וגם בזה ב' פי"י⁴³ וארוז⁴⁴ שהזית משכח תלמודו — אבל השמן שבא מהזית משיב תלמודו⁴⁴, והענין בעבודה הוא⁴⁵, שזית הוא העבודה דאתכפיא ואתהפכא, שהם דוגמת כתישת הזית, הנה כתיב⁴⁶

(38) בד"ה: זה היום, שיר המעלות, דרשו (סה"מ תשל"א ע' ג ואילך; ע' יב ואילך; ע' כ ואילך).

(39) ישע"י רסכ"ה.

(40) ח"ג קצג, ב.

(41) ראה ביאורו להצ"צ שם. המשך תער"ב ח"א פרק קפד ואילך.

(42) עירובין יח, ב.

(43) לקו"ת ר"פ בהעלותך.

(44) הוריות יג, ב.

(45) בהבא לקמן — ראה ד"ה למען דעת הנ"ל (סה"מ תרס"ט ע' מא).

(46) ר"פ תצוה.

בס"ד. יום ב' דחג הסוכות, ה'תשכ"ו

(הנחה בלתי מוגה)

הללו את הוי' כל גוים שבחווהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו ואמת הוי' לעולם גוי'. וצריך להבין, מהי הנתינת טעם כי גבר עלינו חסדו, שבגלל זה יהללו הגוים את ה'. וגם צריך להבין מהו הכפל דהללו גוי' כל גוים שבחווהו כל האומים, הללו ושבוהו, גוים ולאומים³, וגם בנתינת הטעם (כי גוי') ישנו הכפל דגבר עלינו חסדו ואמת הוי' לעולם.

(ב) **ולהבין** זה⁴ יש לבאר תחילה ענינו של חג הסוכות, שעליו נאמר הללו את הוי' כל גוים גוי' [ובהקדים שיש כמה פירושים⁵ בנוגע לזמן שאודותיו מדובר בפסוק זה, וכיון שנמצאים בחג הסוכות, ידובר עתה לפי הפירוש שפסוק זה קאי על חג הסוכות⁶], כי בחג הסוכות היו מקריבים שבעים פרים, כנגד שבעים אומות העולם⁷, ומצד זה מהללים את ה' (גם) כל הגוים כו'.

והענין בזה, דהנה, חג הסוכות קשור עם יום הכיפורים, כידוע⁸ שהסכך של הסוכה נעשה מענן הקטורת דיוהכ"פ (כי בענן אראה על הכפורת⁹), והיו"ט דחג הסוכות הוא השמחה של בני מצד הסליחה והמחילה וכפרה דיוהכ"פ, להיותו עת רצון, שבו¹⁰ מאירים י"ג מדות הרחמים שאינן חוזרות ריקן¹¹ [לאחרי ההכנה ע"י כללות העבודה דחודש אלול, ימי הסליחות, ר"ה ועשי"ת. ולהעיר, שענין זה מתחיל כבר

(1) תהלים קיז.
 (2) ראה רד"ה הללו את ה' במאמרי אדה"ז תקס"ט (קה"ת, תשס"ה) ע' רפה. ועם הגהות — אוה"ת סוכות ע' א'תשנה. רד"ה הנ"ל עת"ר (סה"מ עת"ר ע' רנט). תשל"א (לקמן ע' כט ואילך).
 (3) ראה גם ילקוט חדש [אמשטילרדם, תיט] בפ"י הפסוקים ס"י תקמא [ר, א] — הובא באוה"ת שם. וראה מדרש תהלים ויל"ש עה"פ.
 (4) ראה גם ד"ה זה היום שמח"ת שנה זו (לקמן ע' יא).
 (5) ראה שמו"ר פי"ח, ה. מדרש תהלים עה"פ.
 (6) ראה גם סה"מ תרכ"ו ע' רפט.
 (7) סוכה נה, ב. תנחומא פינחס טז. במדב"ר פכ"א, כד.
 (8) ראה עטרת ראש שער יוהכ"פ כט, א ואילך. לו, סע"א ואילך. אוה"ת סוכות ע' א'תשכב ואילך. המשך וכנה תרל"ז פרק פד. סה"מ תרנ"ז ע' קסב ואילך.
 (9) אחרי טז, ב.
 (10) ראה סידור עם דא"ח שער האלול רכה, ג ואילך.
 (11) ר"ה יז, ב.

בר"ח אלול¹², כדאיאת בלקו"ת¹³ שבאלול הוא זמן התגלות י"ג מדות הרחמים. וכפשטות הדברים, שאמירת י"ג מדה"ר בפעם הראשונה (ויעבור ה' על פניו ויקרא גו"ר¹⁴) היתה ביום עלות משה ההרה¹⁵, שהוא ר"ח אלול¹⁶. אלא שבודאי יש הפרש גדול בין יוהכ"פ ובין אלול¹⁷, והיינו, שעיקר ושלימות הגילוי די"ג מדה"ר הוא ביוהכ"פ¹⁸, ואילו בחודש אלול ועשי"ת נעשית ההכנה להגילוי שיומשך ביוהכ"פ¹⁹, והיינו¹⁹ לפי שי"ג מדות הרחמים הם רחמים רבים²⁰, שהם בלי גבול ומדה, ולכן נמשך מהם מחילת העוונות וטהרת החטאים. דהנה, יש מדות שע"פ השכל, כמבואר בתניא²¹ שחב"ד נקראו אמות ומקור למדות כי המדות הן תולדות חב"ד, ולכן הם כפי מדידת והגבלת השכל, היינו, שהמדה היא לפי ערך ההתבוננות כו', וכן הוא בבחי' המדות שבתורה, כמו להבדיל בין הטמא ובין הטהור גו"ר²², שזהו מה שנמשך ע"פ החכמה דוקא. וע"פ התורה הנה אין יסורים בלא עוון כו'²³. ומזה מובן, שכדי שתהי' מחילת העוון שלא ע"י יסורים, הרי זה דוקא מצד בחי' המדות שלמעלה מטעם ודעת, שזהו בחי' המדות שבכתר שלמעלה מהחכמה, וזהו ענין י"ג מדה"ר שעל ידם נמשכת סליחת העוונות, להיות נושא עון ועובר על פשע. והדוגמא לזה בעבודת ה' במדת האהבה, שיש ב' מיני אהבה, אהבה זוטא ואהבה רבה²⁴, אהבה זוטא היא האהבה שבאה ע"י התבוננות שכלית בגדלות הבורא, שעיי"ז מתעורר לבבו באהבה כו', ולכן נקראת אהבת עולם, כיון שבאה ע"י ההתבוננות בבחי' האלקות השייכת לעולם כו', והיא במדידה והגבלה כו'. אך יש גם אהבה רבה שלמעלה ממדידה והגבלה, כיון שאינה באה מצד השכל והטעם, אלא מצד התעוררות אה"ר העליונה, כמ"ש²⁵ אהבתי אתכם אמר הוי'. ומצד אהבה זו נעשה גם הענין דסלחתי כדברך²⁶ (שלא ע"י יסורים ועונשים ח"ו), ועד שזדונות נעשו לו זכויות²⁷.

שבחי' כתר שבכתר הוא רק סיבה להמשכת בחי' חכמה סתימאה, דזהו מ"ש והחכמה מאין תמצא, ש"והחכמה" קאי (גם) על חכמה סתימאה, וכידוע דחכמה סתימאה היא שרש הנאצלים וכמשי"ת לקמן, הנה אופן התהוותה הוא בדרך תמצא, דכתר שבכתר הוא בחי' אין לגבי חכמה סתימאה, וממנה תמצא בחי' חכמה סתימאה. ולהיות שאופן המשכת חכמה סתימאה עצמה הוא באופן דמאין תמצא, לכן גם המשכת חכמה הגלוי' ממנה הוא באופן זה. ובזה יובן מה שישנם ב' דיעות³⁴ בענין שמן שצף ע"ג היין אם הוא חיבור או אינו חיבור, דלכאורה א"מ, והרי שמן ויין הם חכמה ובינה, וחכמה ובינה הם תרין רעין דלא מתפרשין, ומהו טעם הדיעה דשמן שצף ע"ג היין אינו חיבור. אך הענין הוא, דלהיות ששמן מורה על בחי' חכמה סתימאה כנ"ל, ובחי' חכמה סתימאה היא נבדלת בערך מבחי' חכמה הגלוי', ועד שישנו ענין בחכמה סתימאה שאינו בא בגילוי כלל בחכמה הגלוי' אפילו לא בדרך סיבה (והיינו דנוסף על זה מה שאופן המשכת חכמה הגלוי' מחכמה סתימאה הוא שבחי' חכמה סתימאה עצמה נשארת בהעלם והיא רק סיבה להמצאת חכמה הגלוי' כנ"ל, ישנו ענין בחכמה סתימאה שאינו בא בגילוי כלל בבחי' חכמה הגלוי') ומכ"ש שאי"ז בא בגילוי בבינה, לכן ישנה דיעה דשמן שצף ע"ג היין אינו חיבור.

והנה כאמור לעיל, דכמו שהמשכת חכמה הגלוי' מחכמה סתימאה הוא רק בדרך תמצא, עד"ז הוא גם בנוגע להמשכת חכמה סתימאה מבחי' שלמעלה ממנה. דזהו³⁵ ג"כ מהפ"י במ"ש³⁶ נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן, דתחלתן קאי על חכמה סתימאה שהיא שרש הנאצלים כנ"ל, וסופן קאי על בחי' הכתר (שבכתר) דמלכות דא"ק נעשה כתר [ובכללות הבחינות שלמעלה מהשתלשלות, בחי' מלכות דא"ק, ולמעלה יותר בחי' מלכות דא"ס שקודם הצמצום, והוא בחי' אות תי"ו, סיום כל האותיות, כמבואר בלקו"ת³⁷], שלכן נקרא סוף. הנה השייכות דתחלתן לסופן אינו שייכות בהשתלשלות והדרגה, ורק באופן של נעיצה, שזהו הלשון נעוץ תחלתן בסופן כו'. וכמו שלהפירוש הרגיל המבואר ברוב המקומות בהמאמר נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן (שסופן קאי על

(34) טבול יום פ"ב מ"ה.

(35) בהבא לקמן — ראה ד"ה למען דעת הנ"ל (סה"מ תרס"ט ס"ע מ ואילך).

(36) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(37) בהר מג, ג. בחוקתי נג, ב.

(12) משנת חסידים מסכת אלול פ"א מ"ג.
 סידור האריז"ל להר"ש מרשקוב בסדר כוונת ר"ח אלול בתחילתו. ועוד.
 (13) פ' ראה לב, א.
 (14) תשא לד, ו.
 (15) שם, ד.
 (16) פדר"א פמ"ו. הובא בטור או"ח ר"ס תקפא.
 (17) לשון הלקו"ת שם.
 (18) ראה גם אוה"ת שה"ש ח"ג ע' תתכו.
 (19) בהבא לקמן — ראה מאמרי אדה"ז שם (ע' רצ ואילך). אוה"ת סוכות שם (ע'

א'תשסג ואילך).

(20) ראה גם סה"מ תרע"ח ע' כ.

(21) פ"ג.

(22) שמיני יא, מז.

(23) שבת נה, א.

(24) ראה ספר הערכים-חב"ד ח"א ע'תקח

ואילך. ע' תקסג ואילך. וש"נ.

(25) מלאכי א, ב.

(26) שלח יד, כ. וראה לקו"ש חכ"ד ע'

.570 וש"נ.

(27) יומא פו, ב.

והנה ידוע ש"ג מדה"ר (שנמשכים ביוהכ"פ) הם בחי' אורות מקיפים, וזהו שלאחרי המשכת י"ג מדה"ר ביוהכ"פ נמשך בחי' המקיפים בחג הסוכות (והיינו, שבחג הסוכות הרי זה עדיין בבחי' מקיף, ואח"כ בשמע"צ באה ההמשכה בפנימיות, שזהו הענין דשמיני עצרת, עצרת מלשון קליטה²⁸). ולאחרי שישנה המשכת המקיפים בחג הסוכות, אזי יכולים להקריב שבעים פרים כנגד שבעים אוה"ע, כפי שיתבאר לקמן.

ג) אך צריך להקדים תחילה מהו ענין הקרבת שבעים פרים כנגד שבעים אומות העולם בחג הסוכות דוקא, וכדאיתא במד"ר²⁹ שזהו כמשל המלך שעשה סעודה שבעת ימים וזימן כל בני אדם שבמדינה כו', דקאי על ע' השרים (של שבעים אוה"ע) שאותם מזמין המלך לסעודה כו', דלכאורה אין זה מתאים עם המבואר בזהר³⁰ אודות האושפיזין עילאין שבחג הסוכות, שהם אברהם יצחק ויעקב משה אהרן יוסף ורוד (או כסדר תולדותם: יעקב יוסף משה כו'³¹). וכותב הצ"צ (שהשנה היא שנת המאה להסתלקות-הילולא שלו) בא' ממאמריו (שנמצא בדפוס)³², שכבר הרגיש בזה הרמ"ז פ' אמור וז"ל, והשכל היטב שאין המשל הנזכר כאן דומה לשל חז"ל, כי שם הסועדים כל שבעה ימים הם ע' אומות, וכאן האושפיזין הם ז' צדיקים כו'. ומסיק הצ"צ, שבודאי שדברי שניהם אמת, שמזמנים הצדיקים הנ"ל שהם האבות משה ואהרן כו', וגם הסועדים הם ע' שרים, וא"כ צ"ל איך יבואו שני הבחי' אלו יחד.

ד) והענין בזה, דהנה ידוע ששרש ע' השרים הוא מבחי' ז' מלכין קדמאין דתהו, שמתו בשבה"כ ונפלו למטה בב"ע, כמ"ש³³ ואלה המלכים גו' וימלוך גו' וימת גו', ומהן נתהוו למטה ז' מדות רעות דנוגה דעשי' רובו רע כו'³⁴, ובהם נבלע בחי' הטוב דסטרא דקדושה כו'. ועז"נ³⁵ והוצאתי את בלעו מפיו, היינו, להוציא את כל בחי' ניצוצי קדושה שבלעו החיצונים, כמ"ש³⁶ חיל בלע ויקאנו. וכנגדם יש גם בקדושה

28) ראה פרי עץ חיים שער הלולב פ"ח. לקו"ת שמע"צ פח, ד. צא, א.
29) נתחומא ובמדב"ר שבהערה 7.
30) אמור קג, ב.
31) ראה זהר ח"א רסא, סע"א. ח"ג שא, סע"ב. וראה "מעייני הישועה" (הוצאת תשמ"ח) ע' 71.
32) אוה"ת שם ע' א'תשנו. וראה גם סה"מ תרנ"ו ע' רעו ואילך.
33) וישלח לו, לא ואילך. וראה עץ חיים שער הכללים פ"א. שער ח (שער דרושי נקודות) פ"ד. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ח ח"א ע' א ואילך. ובכ"מ.
34) ראה עץ חיים שער מג (שער ציור עולמות) בהקדמה להדרוש. ובכ"מ.
35) ירמי' נא, מד.
36) איוב כ, טו.

ב' היא בחי' חכמה סתימאה. וזהו ההפרש בין מים לשמן, שמים הוא בחי' חכמה הגלוי, בדוגמת המים שהם בטבע הגלוי, שמים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך³¹, והיינו שהמים מצד עצמם הם בטבע ההמשכה והגלוי, עד שנמשכים ומתגלים גם במקום נמוך. משא"כ השמן מצד עצמו הוא טמון ומכוסה בהזיתים, וצריך להשתדלות מיוחדת, כתישה, שע"ז דוקא נמשך בגילוי. דכמו"כ הוא בבחי' חכמה סתימאה שמצד עצמה היא בסתימות ובהעלם, וגם כשנמשך ממנה בחי' חכמה הגלוי, אי"ז שבחי' חכמה סתימאה עצמה באה בגילוי, כי אם, שבחי' חכמה סתימאה נשאר בהעלם, ורק שהיא סיבה שעל ידה נמשך גילוי בחכמה. וכמו שידוע הדוגמא בזה בכחות האדם, שכח המשכיל שממנו נמצא המצאת החכמה, הנה כח המשכיל עצמו נשאר בהעלם, ודלא כההמשכה מחכמה לבינה, בחי' נקודה בהיכלא³², שנקודת החכמה עצמה נמשכת בבינה, שהנקודה עצמה באה בהמרחב דבינה עד שנעשית היכל ופועלת (שומרת) בהיכל, משא"כ בההמשכה דשכל הגלוי מכח המשכיל, הרי כח המשכיל נשאר בהעלם ורק שממנו נמצא שכל הגלוי. דכמו"כ הוא למעלה באופן המשכת חכמה גלוי' מחכמה סתימאה, שבחי' חכמה סתימאה נשאר בהעלם ורק שממנה נמצאת בחי' חכמה הגלוי, וכמ"ש³³ והחכמה מאין תמצא שהמשכת חכמה הגלוי' מחכמה סתימאה היא בדרך מציאה, ועד שבחי' חכמה סתימאה לגבי חכמה הגלוי' נקראת בשם אין, ועד שאופן המשכת חכמה הגלוי' מחכמה סתימאה הוא ע"י פרסא, או (כפי שנאמר לפעמים הלשון) ע"י צמצום. וזהו ההפרש בין מים לשמן, דמים מורה לבחי' חכמה הגלוי' שהיא ראשית הספירות ויש לה שייכות להט"ס שלאחרי' ובפרט לספירת הבינה, משא"כ שמן מורה על חכמה סתימאה שהיא נבדלת מהספירות, גם מבחי' חכמה, ורק שממנה נמצאת החכמה, כנ"ל. והנה טעם הדבר מה שאופן המשכת חכמה הגלוי' מבחי' חכמה סתימאה הוא מה שבחי' חכמה סתימאה עצמה אינה נמשכת בבחי' חכמה הגלוי' ורק שממנה נמצאת החכמה הוא לפי שגם המשכת בחי' חכמה סתימאה עצמה מהבחינה שלמעלה ממנה הוא באופן כזה. דבחי' חכמה סתימאה הוא בחי' חכמה שבכתר והמשכתה הוא מבחי' כתר שבכתר, הנה אופן המשכת בחי' חכמה שבכתר מבחי' כתר שבכתר הוא

31) תענית ז, א.

32) ראה זח"א ו, רע"א. תקו"ז ריש תיקון (יט, א). תיקון כח (עב, ב). ועוד. תניא

אגה"ק ס"ה (קו, א). ועוד.

33) איוב כח, יב.

שבעים נפש דיעקב, ששרשם הם ז' מדות דקדושה, כפי שכל מדה כלולה מיו"ד. וע"י נש"י שנכללים בשבעים נפש דיעקב, מתבררים ומתעלים ניצוצות הקדושה שנפלו בשבעים אוה"ע וע' השרים, ששרשם מז' מלכין קדמאין דתהו כנ"ל. וזהו גם מה שמשך הזמן הקצוב לעבודת הברורים ע"י נשמת כל איש ישראל הוא שבעים שנה, כמ"ש³⁷ ימי שנתינו בהם שבעים שנה, כיון שכל הענינים שבנפש ובעולם, הם גם בזמן (שנה). ועפ"ז יובן ענין הקרבת ע' פרים כנגד ע' השרים בחג הסוכות, שזהו כדי להוציא מהם את ניצוצות הקדושה כו', ולכן הרי זה נעשה בחג הסוכות דוקא, לאחרי סליחת העוונות ביוהכ"פ, כי, בירור הטוב שנבלע בע' השרים לא יכול להיות כל זמן שעדיין לא נמחלו עוונות בני"י (שעל ידם נעשית יניקת החיצונים, שיתוסף כח בלעו"ז יותר ממה שנקצב להם מצד סדר ההשתלשלות ע"פ קו המדה כו'), שאז יש בהם עדיין תערובות טוב ורע כו', ורק לאחרי שנמחלו עוונותיהם ביוהכ"פ, ונתרוממו ונתעלו למעלה בלי תערובות רע כלל וכלל, אזי יכולים לברר מע' השרים את בחי' הטוב שבהם. וע"ד מארז"ל³⁸ קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים.

אך עדיין צריך להבין סדר הקרבת ע' הפרים בחג הסוכות, שביום הראשון מקריבים י"ג פרים, וביום השני מקריבים י"ב פרים, וכך הולך ומתמעט מיום ליום, עד שביום השביעי מקריבים ז' פרים. והענין בזה, דהנה, כשם שבקדושה ישנם י"ג מדה"ר שלמעלה מהחכמה, שהם אורות מקיפים (כנ"ל ס"ב), כמו"כ יש כנגדם בלעו"ז י"ג מדות שלמעלה מהשכל, שהם בחי' המקיפים דקליפה. וזהו שמקריבים ביום הראשון י"ג פרים, כדי לברר את י"ג המדות שלמעלה מהשכל, מקיפים דקליפה, ולהעלותם ב"ג מדות העליונות כו'. ואח"כ מקריבים ביום השביעי ז' פרים, כדי לברר ז' המדות דקליפה שנולדים מהחכמה. וכאמור לעיל, שכל זה הוא דוקא לאחרי הכפרה דיוהכ"פ, כאשר כאו"א מישראל נעשה מרובה וחביב כו'³⁹, ולכן יש בכחו וביכלתו לפעול הברור בע' השרים שמהם נמשכים שבעים אומות העולם, שכנגדם מקריבים שבעים הפרים בחג הסוכות, החל מ"ג הפרים שעל ידם נעשה בירור המקיפים דקליפה, ועד לשבעה פרים שעל ידם נעשה בירור ז' המדות דקליפה.

ועפ"ז יש לבאר ב' הענינים שבחג הסוכות, שקשור עם שבעים אומות העולם שכנגדן מקריבים שבעים פרים, וקשור עם האושפיזין

כמ"ש²² הוי' למבול ישב, והמשפט דלע"ל יהי בעמידה וכמ"ש ועמדו רגליו גו'. וזהו ג"כ המשך הכתובים שבהפטרה, שבתחילה²³ נאמר ואספתי את כל הגוים גו' ויצא ה' ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו גו' ועמדו רגליו גו' עד והי' הוי' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי' הוי' אחד ושמו אחד, שועמדו רגליו הוי' המשפט שישפוט את הגוים כו'. וכהמדרש הובא בבחי'י²⁴ עד מדרך כף רגל עד שיבוא יום כו' ועמדו רגליו גו'. ופירוש הב' הוא שועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים קאי על בחי' נעלית ביותר שיהי' לעתיד. דהנה נא²⁵ ארץ זית שמן, וידוע ששמן מורה על בחי' חכמה, וזיתים שמהם עושים שמן מורים לבחי' מקור החכמה, והר הזיתים (שהוא המקום שבו צומחים זיתים) מקור הזיתים, הוא למעלה גם מבחי' זיתים, ו"על הר הזיתים" הוא למעלה גם מבחי' הר הזיתים. וזהו שאומר ועמדו רגליו גו' על הר הזיתים גו' ונבקע הר הזיתים, היינו שלע"ל יתגלה גם בחי' על הר הזיתים. וזהו ג"כ ההמשך למ"ש לאח"ז ביום ההוא יהי' הוי' אחד ושמו אחד, שבכדי שיהי' הוי' אחד ושמו אחד, כמו שאני נכתב אני נקרא²⁶, הוא דוקא ע"י בחינה נעלית ביותר, ועד בחי' על הר הזיתים. והנה עפ"י האמור לעיל שכל הפירושים שעל פסוק אחד שייכים זל"ז, צריך לומר, שבחי' על הר הזיתים היא מדרגה נעלית ביותר, שייכת לענין המשפט שיהי' לע"ל וצריך להבין מהו השייכות דב' ענינים אלו.

ויובן זה בהקדים תחלה ביאור פירוש השני שבפסוק ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים. הנה שמן הוא בחי' חכמה, וכמבואר עה"פ²⁷ ואספת דגנך תירושך ויצהרך, שייך הוא בחי' בינה ושמן הוא בחי' חכמה²⁸. והנה ידוע שמים הוא בחי' חכמה, וארז"ל³⁰ אין מים אלא תורה שתורה היא חכמתו של הקב"ה, כי בחכמה ישנם, בכללות, ב' מדרגות. מדרגה א' היא בחי' חכמה (שבגילוי) עד לבחי' חכמה עלאה, ומדרגה

(22) תהלים כט, י.

(23) זכרי' שם, ב ואילך.

(24) דברים ב, ה.

(25) עקב ח, ח.

(26) פסחים ג, א.

(27) עקב יא, יד.

(28) ראה אמרי בינה שער הק"ש פנ"ג ואילך.

(29) עיין ד"ה למען דעת רס"ט (סה"מ תרס"ט ע' מ ואילך).

(30) ב"ק יז, א.

(37) תהלים צ, י.

(39) ראה תניא אגה"ת פ"ב (צא, ב).

(38) ב"מ קז, סע"ב. פרש"י בראשית ד, כה.

שהם האבות ומשה ואהרן כו', כי, גם ענין האושפיזין קשור עם הביורור של אומות העולם, כמו אושפיזא הא', אברהם אבינו, שגייר הרבה אנשים⁴⁰, ועסק בהכנסת אורחים גם לערביים⁴¹ וכה"ג, וכן הוא בנוגע לכל האושפיזין, שהם המבררים הביורורים שבאוה"ע שיוכללו באלקות כו'.

(ה) **וזהו** הללו את הוי' כל גוים גו', דכיון שע"י הקרבת ע' הפרים נעשה הביורור אצל אוה"ע, לכן הם מהללים ומשבחים את ה', כיון שנעשה אצלם ביורור ועלי', שתמורת היותם קליפה המנגדת לקדושה, נעשו כמו קליפה שהיא שומר לפרי כו'⁴². וממשיך בכתוב כי גבר עלינו חסדו, היינו, שהטעם לכך שבנ"י יכולים לברר את אוה"ע (שאז גם הם מהללים את ה') הוא לפי שגבר עלינו חסדו, ביוהכ"פ, להיות סלחתי כדברך, שאז יכולים הם לברר גם את אוה"ע (כנ"ל ס"ד). ועוד פירוש בזה, שע"י ביורור אוה"ע (עד שהם מהללים את ה') נעשה תגבורת השמחה והתענוג אצל נש"י, כמשל היוצא מבית השבי' שאז השמחה היא גדולה ביותר⁴³, וכמו"כ מצד ביורור אוה"ע נעשית שמחה גדולה אצל בנ"י (גבר עלינו חסדו), ושמחה זו נמשכת על כל השנה כולה. ולאחרי ביורור אוה"ע בחג הסוכות ע"י בחי' המקיפים די"ג מדה"ר ביוהכ"פ שנמשכים בחג הסוכות, נעשית הקליטה בפנימיות בשמע"צ (כנ"ל ס"ב), ואז מקריבים פר אחד איל אחד⁴⁴, כנגד ישראל בלבד, כמשל המלך שאומר לאוהבו בא ונגלגל אני ואתה⁴⁵, באופן שיהיו לך לבדך ואין לזרים אתך⁴⁵.

(40) ב"ר פל"ט, יד. פרש"י לך לך יב, ה.
 (41) ב"מ פו, ב.
 (42) ראה של"ה יט, ב.
 (43) ראה תניא פל"א.
 (44) פינחס כט, לו.
 (45) משלי ה, יז. שמור"ר פט"ו, כג. וראה סד"ה ביום השמע"צ תרד"ע (המשך תער"ב ח"א ע' תלה). ריש וסוף ד"ה הנ"ל בסה"מ עת"ר ע' לה. ע' מד; תש"ד ע' 43. ע' 47; תש"ט ע' 69. ע' 73 (הא'); השי"ת ע' 71. ע' 82.

בהתחלת ספרו¹⁴ הוא לבדו האמת ואין לאחר אמת כאמיתתו, ובענין זה כותב ברמב"ם שם "הוא שהנביא אומר", כי נבראים ובדעתם¹⁵ אין להם ידיעה בהענין דאמיתתו ית', לכן מדגיש "הוא שהנביא אומר" וכו"ה גם במש"כ שם לאח"ז "הוא שהתורה אומרת אין עוד מלבדו אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו", שמדייק בלשונו והוא שהתורה אומרת (ולא שנאמר), כי ידיעת הפלאות מציאותו אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו אי"ז בכחו של הנברא, ורק שהתורה אומרת כו']. שמוזה מובן גודל ההפלאה דבחי' ואמת הוי', ועכ"ז נאמר ואמת הוי' לעולם, שבחינת ואמת הוי' נמשך לעולם. ויתירה מזו, לפי הפירוש אשר כי גבר עלינו חסדו ואמת הוי' גו' הוא טעם להללו את הוי' כל גוים שבחוהו כל האומים (כפירש"י), נמצא שבחי' גבר עלינו חסדו, שהוא נעלה יותר גם מבחי' חסדו שלמעלה מהשתלשלות (כנ"ל), וכן בחי' ואמת הוי', פועל גם בידיעת כל הגוים והאומים. דאף שבכללות, הידיעה דאוה"ע הוא רק בשם אלקים וכמ"ש¹⁶ אלקים יענה את שלום פרעה, ויניקתם בשם אלקים גופא הוא רק מהמ"ח צירופים אחרונים דשם אלקים¹⁷, ושם הוי' שייך רק לישראל עם קרובו, בכל זה, בחג הסוכות, נרגש בחי' הוי', וגם בחי' ואמת הוי', גם לכל הגוים והאומים עד שצ"ל הללו גו' שבחוהו.

ולהבין כל זה, צריך להקדים מ"ש בהפטרה דראש והתחלת סוכות, שבה מבואר בגילוי מעניני חג הסוכות עוד יותר מבהקריאה דסוכות. דכמו בכללות, הנה הענינים דתושב"כ מתבארים בתושבע"פ, עד"ז הוא גם בהכ"ד ספרים שבתושב"כ גופא, שהענינים שנאמרו בתורה בקיצור וברמז כו', הנה בנביאים ובכתובים הם בגילוי יותר, כנראה גם בפשטות¹⁸. הנה בההפטרה דחג הסוכות נאמר¹⁹ ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים, ויש בזה ב' פירושים²⁰. פירוש אחד²¹ שועמדו רגליו הוא המשפט שיהי' לע"ל, שהמשפט דדור המבול בעוה"ז הי' בישיבה,

(14) הלי' יסוה"ת פ"א ה"ד.

(15) ראה רמב"ם בסיום ספרו: וישגו דעת בוראם כפי כח האדם.

(16) מקץ מא, טז. וראה תו"א יתרו עא, ד.

(17) ראה שער הכוונות ענין הפסח דרוש א. תו"א הוספות קט, ד. סה"מ תש"ט ע' 189 (השני).

(18) להעיר מתו"א יז, רע"א. ב"ק צב, ב: כתוב בתורה כו' בנביאים כו' בכרייתא.

(19) זכרי' יד, ד.

(20) הצ"צ לנ"ך במקומו. הוספה לס' החקירה.

(21) שמור"ר פי"ז, ד.

השביעי, ואיך זה מתאים עם המבואר בגמרא ומדרש שהע' פרים הם כנגד הע' אומות. והגם שכתב הרמ"ז שם⁹ והשכל היטיב כו' שהאושפיזין שבזהר הוא פי' אחר, עדיין אינו מספיק וכמש"כ בהמאמר שם, והרי אלו ואלו דברי אלקים חיים¹⁰, ואיך יבואו שני פירושים אלו יחד, ובפרט על פי הידוע¹¹ (וגם להלכה למעשה) שכל הענינים שבתיבה אחת שייכים זל"ז, הרי מובן מזה במכ"ש בנדו"ד (שב' הפירושים אינם רק בתיבה אחת אלא בכל הענין כולו) שפירוש הגמרא והמדרש וכן פי' המדרש דבז' הימים ה"ז סעודת המלך לבני המדינה והסועדים כל שבעת ימי הסוכות הם הע' שרים ופירוש הזהר שבחג הסוכות זמין להסעודה לבחי' אושפיזין עילאין כו', מכיון ששני הענינים הם בתורת אמת, יש ביניהם שייכות אמיתית. ובפרט לפי מה שמסיים בגמרא ומדרש שם דבשמיני עצרת פר יחירי כו' כנגד אומה יחידה משל למלך כו' שאמר עשו לי סעודה גדולה וזימן את כל בני המדינה ליום אחרון אמר לאוהבו עשו לי סעודה קטנה, באו ונגלגל אני ואתה במה שתמצא. סעודה גדולה בהנמשל הו"ע הע' פרים וסעודה קטנה הו"ע פר אחד שמקריבין בשמיני עצרת. והרי מובן ריחוק הערך דע' פרים (שעבור כל בני המדינה) לפר אחד (דאוהבו), הנה לפי פירוש הזהר שגם ז' ימי חג זמין לאושפיזין עילאין (דמזה עצמו שאומר הלשון זמין לאושפיזין כו' דוגמת לשון המדרש משל למלך שזימן כו' משמע שהם שייכים זל"ז), שהם אבותינו אברהם יצחק ויעקב כו' עד לדוד מלכא, צריך להבין, מהו החידוש שבהסעודה קטנה דשמיני עצרת על סעודת ז' ימי החג.

והנה מ"ש כי גבר עלינו חסדו, חסדו דייקא ולא חסד סתם, י"ל שהוא ע"ד מרוז¹² גבי כ"ו כי לעולם חסדו שקאי על כ"ו דורות שלפני מ"ת שהיו ניזונין בחסדו של הקב"ה, ומבואר בזה בכמה מקומות¹³ שקאי על בחי' חסד שלמעלה מהשתלשלות, חסד דאריך אנפין. שמזה מובן גם ככי גבר עלינו חסדו, שחסדו הוא בחי' חסד שלמעלה מהשתלשלות, וגבר עלינו חסדו הוא התגבורת בבחי' חסדו, היינו שהוא נעלה יותר גם מבחי' חסד דאריך. שהיא בחינה נעלית ביותר. וכן גם בנוגע למ"ש לאח"ז ואמת הוי' לעולם — שענין "והוי' אמת" הוא כמ"ש הרמב"ם

(9) הובא באוה"ת שם.

(10) עירובין יג, ב.

(11) ראה לקו"ש ח"ג ע' 782. ובכ"מ.

(12) פסחים קיח, א.

(13) ראה תו"א ר"פ בשלח. קונטרס ומעין מ"ח פ"א. ועוד.

בס"ד. יום שמחת תורה, ה'תשכ"ו

(הנחה בלתי מוגה)

הללו את הוי' כל גוים שבחיהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו ואמת הוי' לעולם גו'.¹ וצריך להבין, מהי השייכות דגבר עלינו חסדו להללו את הוי' כל גוים², הן להפירוש שכי גבר עלינו חסדו הוא נתינת טעם שבגלל זה יהללו וישבחו את הוי' כל גוים, והן להפירוש בקצה ההפכי, הללו את הוי' כל גוים ועי"ז יהי' גבר עלינו חסדו.³

(ב) **ונקודת** הביאור בזה⁴, שהענין דהללו את הוי' כל גוים הוא בחג הסוכות, שבו מקריבים שבעים פרים כנגד שבעים אומות⁵, ומצד זה מהללים ומשבחים לה' כל הגוים והאומים. והטעם לזה הוא לפי שגבר עלינו חסדו בהימים שלפני חג הסוכות, היינו ביוהכ"פ, שבו נתרצה הקב"ה לישראל באמרו סלחתי כדברך⁶, ודוקא לאחרי כן יכולים בני"י להתעסק בבירור הגוים והאומים ע"י הקרבת הע' פרים שכנגד הע' אומות, עד שהם מהללים ומשבחים את הוי'. ועוד פירוש בזה, לאידך גיסא, שלאחרי שהללו את ה' כל גוים מצד הקרבת הע' פרים בחג הסוכות, הנה עי"ז נעשה בשמע"צ (ושמח"ת) הענין דגבר עלינו חסדו, דהיינו התגבורת החסד לבני"י דוקא, שזהו שמקריבים בשמע"צ פר אחד איל אחד⁷, כנגד אומה יחידה⁸, באופן דישאל ומלכא בלחודוהי. וגם ענין זה נמשך אח"כ גם בעולם, שזהו אומרו ואמת הוי' לעולם, שהעולם כולו נעשה חדור (דורכגענומען) בהענין דאמת הוי', שאין עוד מלבדו¹⁰.

(1) תהלים קיז.

(2) ראה רד"ה הללו את ה' במאמרי אדה"ז
תקס"ט (קה"ת, תשס"ה) ע' רפה. ועם הגהות
— אוה"ת סוכות ע' א'תשנה. רד"ה הנ"ל
עת"ר (סה"מ עת"ר ע' רנט). תש"לא (לקמן
ע' כט ואילך).

(3) ראה מאמרי אדה"ז שם ע' רמו. אוה"ת
שם ע' א'תשסז.

(4) בהבא לקמן — ראה מאמרי אדה"ז
שם ע' רלח ואילך. אוה"ת שם ע' א'תשנה
ואילך. וראה גם ד"ה הללו את הוי' דיום ב'
דחג הסוכות (לעיל ע' ו ואילך).

(5) סוכה נה, ב. תנחומא פינחס טז.
במדב"ר פכ"א, כד.

(6) תנחומא פקודי יא. פרש"י תשא לג, יא.
עקב ט, יח. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 570 הערה
10.

(7) פינחס כט, לו.

(8) סוכה שם.

(9) ראה זח"א רח, ב. הובא ונתבאר בריש
וסוף ד"ה ביום השמע"צ באוה"ת שמע"צ
ח"ה ע' ב'קמט. ע' ב'קנג; תרפ"ז (סה"מ
תרפ"ז ע' לו. ע' נא).
(10) ואתחנן ד, לה.

(ג) **וביאור** הענין, דהנה, במשך שבעת ימי חג הסוכות נעשה בירור הע' אומות ע"י הקרבת הע' פרים, והיינו, לפי שכללות ענין הקרבן הוא שמקריבים ע"ג המזבח את החלב והדם, ודוגמתו בעבודת האדם¹¹, שהחלב הו"ע התענוג, והדם הו"ע החיות, וענין ההקרבה הוא להוציא את התענוג והחיות שבאדם ולהעלותו לקדושה, ע"ד מ"ש¹² כל חלב להוי', שזהו"ע ההקרבה ע"ג המזבח להיות ריח ניחוח להוי'¹³. וכיון שעיקר וכללות העולם מתחיל ממין המדבר, נמצא, שע"י הקרבת הע' פרים שהם כנגד הע' אומות נעשה בירור כללות העולם שנעשה דירה לו ית'¹⁴.

אמנם כדי שבנ"י יהיו יכולים לפעול בירור הע' אומות וכללות העולם, צריכים הם בעצמם להיות מבוררים בתכלית, וזהו שהקרבת הע' פרים בחג הסוכות היא לאחרי עבודת התשובה דיוהכ"פ (שבאה לאחרי כללות העבודה דעשי"ת, ולפנ"ז גם העבודה דחודש אלול), שאז נעשה הענין דסלחתי כדברך, וישראל נעשים טהורים ונקיים מכל סיג ופסולת, ודוקא אז יכולים הם לפעול הבירור בהע' אומות וכללות העולם להעלותם עד לתכלית העילוי. וזהו ג"כ סדר הקרבת הע' פרים הוא באופן שביום הראשון מקריבים י"ג פרים¹⁵, כי, מספר י"ג מורה על י"ג מדות הרחמים שאינן חוזרות ריקם¹⁶, שהם בבחי' רב חסד, שזהו חסד שלמעלה ממדידה והגבלה, היינו, שהמשכה מלמעלה אינה לפי ערך עבודת האדם. והענין בזה, שהתכלית היא שעבודת האדם תהי' לא רק בכל לבבך ובכל נפשך, אלא גם בכל מאדך¹⁷, שמאד הו"ע שלמעלה ממדידה והגבלה¹⁸. וזהו ג"כ שלאחרי שהעבודה היא באופן שבאתעדל"ת אתעדל"ע, כמים הפנים גו'¹⁹, אזי פועלים שיומשך מלמעלה שלא לפי ערך עבודת האדם, למעלה ממדידה והגבלה. וזהו ענין י"ג מדה"ר שלמעלה ממדידה והגבלה, שלכן נמשך מהם הכח לענין התשובה, כמ"ש²⁰ ויעבור הוי' על פניו ויקרא הוי' הוי', אחת קודם שיחטא ואחת אחר שיחטא¹⁶, היינו, שמבלי הבט על כל הענינים שהיו במשך כל השנה, יעשה תשובה ויתכפר לו, כמארז"ל²¹ שאלו לתורה הנפש החוטאת וכו',

בס"ד. יום ב' דחג הסוכות, תשל"א

(הנחה)

הללו את הוי' כל גוים שבחיהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו ואמת הוי' לעולם הללו¹. וצריך להבין, מהו הטעם דכי גבר עלינו חסדו שבשביל זה יהללו וישבחו אותו הגוים והאומים, וכמו שמקשה בגמרא פסחים: אומות העולם מאי עבידייהו. והנה רש"י מפרש (בתירוץ הגמרא שם), דאף שגבר עלינו חסדו, מ"מ, מכיון שזהו בגילוי שגם הם רואים זאת ("דחזיתו שעשה לי"), לכן עליהם להלל ולשבח. אמנם אין זה מספיק וכמש"כ במאמר ד"ה הללו את הוי' לרבינו הזקן³ ש"אין זה טעם מספיק". שמלשון זה משמע ש"כי גבר עלינו חסדו" הוא טעם להללו את הוי' כל גוים גו' (שמזה משמע שמפרש כפירוש רש"י הנ"ל), אלא שאי"ז טעם מספיק⁴. ולכן מפרש הרשב"ם שם שכי גבר עלינו חסדו הו"ע בפ"ע, וכי כאן פי' כש"כ שהגוים והאומים עליהם להלל ולשבח על הגבורות ונפלאות שעשה בעולם, וכ"ש אנו שגבר עלינו חסדו יותר מכל אומה ולשון.

והנה השייכות מיוחדת דהללו את הוי' כל גוים שבחיהו כל האומים לחג הסוכות הוא כדאיתא בגמרא⁵ ובמדרש⁶ שהע' פרים שמקריבים בחג הסוכות הם כנגד הע' אומות, שהם כללות כל האומות, שמצד זה הנה בחג הסוכות הללו את הוי' כל גוים שבחיהו כל האומים. וצריך להבין⁷, שהרי איתא בזהר⁸ שבז' ימי החג זמין לבחי' אושפיזין והם אבותינו אברהם יצחק ויעקב וכו' עד דוד מלכא משיחא שהוא

(* המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, והוא המשך למאמרים שלפניו (ראה ד"ה כי המצוה הזאת דש"פ נצו"י תש"ל הערה 1 — סה"מ תש"ל ש"ע). הנו"ל.

(1) תהלים קיז.

(2) קיח, ב.

(3) נדפס במאמרי אדה"ז תקס"ט ע' רלח ואילך. ועם הגהות — באוה"ת סוכות ע' א'תשנה ואילך.

(4) וראה חדא"ג שם.

(5) סוכה נה, ב.

(6) רבה ותנחומא ס"פ פנחס.

(7) ראה אוה"ת שם ע' א'תשנו.

(8) ח"ג קג, ב ואילך.

(11) ראה סה"מ תר"ל ע' שנה. תרס"ד ע' קסט. תרצ"ז ע' 209 ואילך. ועוד.
(12) ויקרא ג, טז.
(13) שם א, ט.
(14) ראה תניא רפ"ו.
(15) פינחס כט, יג.
(16) ר"ה יז, ב.
(17) ואתחנן ו, ה.
(18) ראה תו"א מקץ לט, ג. לקו"ת שלח מב, ג. ובכ"מ.
(19) משלי כז, יט. וראה תניא רפמ"ו.
(20) תשא לד, ו.
(21) ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. ילקוט שמעוני תהלים רמז תשב.

שביוהכ"פ שחל בשבת⁷³ הנה בתפלת נעילה אומרים אבינו מלכנו ומזכירים גם הענינים דסליחה ומחילה וכפרה כו', שזהו דוקא מצד גודל המעלה דתפלת נעילה. וכיון שביוהכ"פ היא תכלית העבודה דבחי' שחרות, להפוך את המעמד ומצב דשחרות אני כל ימות השנה להיות נאווה אני ביוהכ"פ, נעשה הענין דגבר עלינו חסדו, שהו"ע המשכת המקיפים העליונים דיריעות שלמה ע"י בירור והפיכת אהלי קדר, שמתגלים בחג הסוכות. וכמשנת"ל (ס"ו) שעיקר ותכלית הגילוי דיריעות שלמה (שנמשך ומתגלה בחג הסוכות) יהי' לעתיד לבוא, ע"י משיח צדקנו, שיבוא בעגלא דידן ובקרוב ממש, ויוליכנו קוממיות לארצנו.

ורק הקב"ה אמר יעשה תשובה ויתכפר לו, היינו, שענין התשובה הוא מצד בחי' הקב"ה שלמעלה מהתורה, בחי' החכמה דקדושה, ועד שע"י התשובה נעשה מרוצה וחביב כקודם החטא, ויתירה מזה, שזדונות נעשו לו כזכויות²², שלכן אמרו חז"ל²³ מקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד בו. ולאח"ז יכול להיות בירור העולם ע"י הקרבת הע' פרים בחג הסוכות, החל מיום הראשון שבו מקריבים י"ג פרים כו'.

וזהו הללו את הוי' כל גוים שבחווהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו, שמצד זה שגבר עלינו חסדו, שהו"ע גילוי בחי' רב חסד די"ג מדה"ר שלמעלה ממדידה והגבלה, שע"י נעשית הטהרה דבנ"י ביוהכ"פ, אזי נעשה בכחם של בנ"י לפעול את בירור הע' אומות, היינו, לברר את ניצוצות הקדושה שיש בהם, דכיון שכל הנמצאים לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו²⁴, הרי מובן שיש בהם ניצוץ קדושה כו', וכאשר מתבררים הניצוצות שנמצאים בהע' אומות, אזי פועלים הניצוצות המבוררים בהע' אומות שנעשה אצלם הענין דהללו את הוי' כל גוים שבחווהו כל האומים. ובפרטיות יותר יש ב' אופני בירורים, שזהו החילוק בין כל גוים שבהם נאמר הללו את הוי' לכל האומים שבהם נאמר שבחווהו. והענין בזה, שיש בירור באופן שהטוב מתברר מן הרע ועולה למעלה, ואילו הרע הגמור שלא יוכל להתברר כלה ונאבד, וז"ש²⁵ לולי הוי' שהי' לנו בקום עלינו אדם, אדם בליעל דשליט באדם דקדושה, כמ"ש²⁶ עת אשר שלט האדם באדם לרע לו, היינו, שהכוונה בזה היא כדי לברר ממנו הטוב לגמרי ולא ישאר בו רק חלק הרע, וממילא יאבד כו'. אך יש בירור באופן שגם בחי' הרע עולה למעלה, אלא שאינו עולה להיות בבחי' פנימיות הקדושה, אלא בבחי' חיצונית ואחוריים דקדושה בלבד, ע"ד מ"ש²⁷ ועמדו זרים ורעו צאנכם, שהם בבחי' טפל לישראל. וכנגד ב' אופני בירור הנ"ל נאמרו בכתוב ב' הענינים דהללו את הוי' כל גוים שבחווהו כל האומים. הללו את הוי' כל גוים, הללו מלשון בהלו²⁸ נרו²⁹, שהו"ע האור והגילוי [נוכמו שהוא בענין ההלל כפשוטו, שאמירתו היא על נס הגלוי דוקא³⁰], מורה על בירור ועליית הטוב בלבד, ומ"ש

(27) ישע"י סא, ה.

(22) יומא פו, ב.

(23) ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז

ה"ד. (29) ראה תו"א וישב ל, א. מקץ לו, א.

(24) רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"א. ובכ"מ.

(25) תהלים קכד, ב. (30) ראה מדרש תלפיות אות ה' ענף הלל

(26) קהלת ח, ט. הגדול. אוה"ת (יהל אור) ע' קנד ואילך.

שבחוהו כל האומים קאי על בחי' הרע שנכרר ונעשה בבחי' חיצוניות ואחוריים, שעז"נ שבחוהו, ע"ד מ"ש³¹ וחכם באחור ישבחה, שהו"ע תיקון חיצוני בלבד.

ד) **ונוסף** לזה ישנו עוד פירוש, לאידך גיסא, שלאחרי שהללו את הוי' כל גוים שבחוהו כל האומים, שהו"ע בירור ועליית ניצוצות הקדושה שבעולם ע"י הקרבת הע' פרים בחג הסוכות, הנה עי"ז גבר עלינו חסדו בשמע"צ ושמת"ת, שהו"ע תגבורת השמחה והתענוג עליון בתגבורת אור ושפע גדול מאד שנמשך לישראל דוקא, שזוהו"ע כי גבר עלינו חסדו, עלינו דייקא.

ויובן בהקדם כללות הענין דשמחה של מצוה, כמארז"ל³² אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה של מצוה, וכן לדבר הלכה וכו', וכמ"ש הרמב"ם³³ שהשמחה שישמח אדם בעשיית המצוה כו' עבודה גדולה היא כו' שנאמר³⁴ עבדת את הוי' אלקיך בשמחה ובטוב לבב. ועאכו"כ במצות התשובה שעל ידה מתקנים מה שפגמו בקיום התומ"צ, שמזה מוכח שהתשובה היא למעלה מתומ"צ, שלכן בכחה לתקן את החסרון והפגם בתומ"צ, והיינו, דעם היות שענין התשובה גופא יודעים מהתורה דוקא (ככל הענינים שבאים ע"י התורה, כמארז"ל³⁵ אסתכל באורייתא וברא עלמא), מ"מ, הרי אמרו חז"ל שאלו לתורה הנפש החוטאת במה תתכפר, ואמרה יביא קרבן כו', ורק כאשר שאלו להקב"ה, למעלה מהתורה, אמר יעשה תשובה ויתכפר לו (כנ"ל ס"ג). וזהו גם מה שאמרו חז"ל³⁶ שהקב"ה חתר חתירה תחת כסא הכבוד כדי לקבלו בתשובה, שזהו ענין שאינו שייך לב"ד של מעלה וכו', אלא להקב"ה בעצמו, שרק הוא האומר שיעשה תשובה ויתכפר לו. ועכצ"ל שענין התשובה שנאמר בתורה הוא באופן שהתורה מספרת שיש לו עוד דרך שלמעלה מהתורה³⁷. ומזה מובן גדול השמחה שצ"ל בעבודת התשובה בכלל, ובפרט בתשובה מאהבה שלמעלה מתשובה מיראה, שעל ידה זדונות נעשו לו כזכויות²², במכ"ש וק"ו מהשמחה שישמח אדם בעשיית המצוה שעבודה גדולה היא,

מההיפוך דוקא [שזהו יתרון האור מן החושך שבעבודת בעלי תשובה לגבי עבודת הצדיקים, וע"ד המבואר בענין תענוג תמידי אינו תענוג⁶⁵], ולכן נעשה על ידה הבירור דאהלי קדר, שע"ז נמשכים המקיפים היותר עליונים דיריעות שלמה, מעין הגילויים דלעתיד לבוא.

ז) **וזהו** גם מ"ש הללו את הוי' כל גוים שבחוהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו ואמת הוי' לעולם הללויה. והענין בזה, שע"י עבודתם של ישראל בבירור עוה"ז התחתון שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית' וחושך כפול ומכופל, עד לתכלית ההעלם וההסתר דשחרות, אזי נמשך בחי' חסדו, חסד העליון, ולכן הללו את הוי' כל גוים שבחוהו כל האומים, שזהו"ע הפיכת ההעלם וההסתר שמצד הגוים והאומים כו'. ובפרטיות יותר, הנה ענין זה ישנו גם בעבודה דתומ"צ בכל השנה, אבל בחג הסוכות הרי זה באופן נעלה יותר, שזהו כי גבר עלינו חסדו, גבר דייקא, והיינו, לפי שחג הסוכות בא לאחרי יוהכ"פ שאז היא תכלית העבודה בבחי' שחרות שבענין התשובה, והיינו, שלאחרי הקדמת עבודת התשובה בחודש אלול בעשיית חשבון נפש על כל המעשה דיבור ומחשבה במשך כל השנה, ולאחרי עבודת התשובה בעשיית"ת שהיא באופן נעלה יותר, ועל זה אמרו⁶⁶ שכל מי שאינו בוכה בעשיית"ת אין נשמתו שלימה, לפי שאז הוא קירוב המאור אל הניצוץ⁶⁷, הנה לאחרי כל זה באים להתשובה דיוהכ"פ שהיא נעלית יותר גם מעבודת התשובה דכללות עשיית"ת, ועד לתכלית העילוי בעבודת יוהכ"פ גופא בזמן תפלת נעילה שאז נועלים כל השערים כדי להיות ישראל ומלכא בלחודוהי⁶⁸, ומתגלה בחי' יחידה שבנפש ע"י גילוי בחי' יחידו של עולם (שלכן מתעורר אז אפילו קל שבקלים כו'⁶⁹), אזי נרגש ביותר ענין השחרות כו', ע"ד המבואר⁷⁰ בענין אמירת תחנון לאחרי תפלת שמו"ע דוקא, שדוקא מצד עוצם הביטול דתפלת שמו"ע בעמדו כעבדא קמי מרי⁷¹ נרגש אצלו הענין דמאן דמחוי במחוג קמי מלכא חייב מיתה⁷², שלכן מתבטל ממציאיתו לגמרי, כיון שמרגיש גם את הפגמים הקטנים ביותר שלא הי' יכול להרגישם קודם שהגיע לשלימות העבודה דתפלת שמו"ע. וזהו גם הטעם

(65) ראה כתר שם טוב סקכ"א. ספרי הרב המגיד: לקו"א כג, סע"ג. אר"ת כז, ב. ועוד.
 (66) פרי עץ חיים שער השופר פ"ה. דרך חיים יג, ריש ע"ד. כא, רע"א.
 (67) ראה דרך חיים יג, ריש ע"ד. כא, סע"ב. כד, ד ואילך. צא, א.
 (68) ראה זח"ג לב, א.
 (69) שערי אורה שער החנוכה ד"ה כי עמך מקו"ח פ"ב (מה, א). ועוד.
 (70) ראה סה"מ תרנ"ט ע' קנו.
 (71) ראה שבת י, א.
 (72) ראה חגיגה ה, ב.

(31) משלי כט, יא.
 (32) שבת ל, ב. תניא רפ"א.
 (33) סוף הל' לולב.
 (34) תבוא כח, מז.
 (35) זח"ב קסא, סע"א ואילך.
 (36) ראה סנהדרין קג, א. ירושלמי שם פ"י ה"ב.
 (37) ראה גם המשך תער"ב ח"ג ע' ארנב. ע' א'תח.

ועאכו"כ במצות התשובה ששקולה כנגד כל המצוות³⁸, ולמעלה מכל המצוות, שלכן בכחה לתקן את כל הפגמים כו', הרי בודאי שצ"ל שמחה גדולה ועצומה שלא בערך להשמחה שבקיום כל שאר המצוות.

ובזה יובן ענין השמחה דחג הסוכות שנקרא זמן שמחתנו, והיינו, שנוסף על השמחה שבכל המועדים שנקראים מועדים לשמחה³⁹, הרי חג הפסח הוא זמן חרותנו, חג השבועות הוא זמן מתן תורתנו, ודוקא חג הסוכות הוא זמן שמחתנו, וטעם הדבר, לפי שחג הסוכות בא לאחרי שלימות התשובה דיוהכ"פ באופן שזדונות נעשו לו כזכיות, ואז נעשה גם בירור ניצוצות הקדושה שבכללות העולם, שזהו"ע הללו את הוי' כל גוים שבחיהוהו כל האומים, ומצד זה השמחה היא גדולה ביותר⁴⁰, כמשל בן מלך שהי' בשבי' כו' ויצא לחפשי אל בית אביו המלך⁴¹, שאז השמחה היא גדולה ביותר, שלא בערך לגבי השמחה במעמד ומצב שכן המלך לא יצא מעולם מבית אביו המלך.

אמנם השמחה דחג הסוכות היא באופן שכאשר עובר יום ועוד יום, אזי באה השמחה בהתיישבות כו', וע"ד שמצינו גבי שבעת ימי המשתה דשמחת חתן וכלה, שכדי שיוכלו לברך שבע ברכות, משמח חתן כו', יש צורך בפנים חדשות דוקא⁴², כי לולי זאת באה השמחה בהתיישבות. אך השמחה דשמע"צ ושמח"ת היא שמחה חדשה לגמרי, ועל"י נאמר כי גבר עלינו חסדו, שהו"ע התגברות השמחה והתענוג בתגברות אור ושפע גדול לישראל דוקא.

(ה) **וביאור** מעלת שמע"צ ושמח"ת שעז"נ כי גבר עלינו חסדו, יובן מכללות החילוק שבין שבעת ימי הסוכות לשמע"צ, שבשבעת ימי הסוכות מקריבים הע' פרים כנגד הע' אומות, משא"כ בשמע"צ מקריבים פר אחד איל אחד כנגד אומה יחידה, וכדאיתא במדרש⁴³ משל למלך שעשה סעודה שבעה ימים וזימן כל בני אדם שבמדינה בז' ימי המשתה, כיון שעברו ז' ימי המשתה אמר לאוהבו כבר יצאנו ידינו מכל בני המדינה, נגלגל אני ואתה כו'. והיינו, שלאחרי עבודתם של בני בכירור העולם ע"י הקרבת הע' פרים, אזי חוזרים בני

להיות בבחי' יריעות שלמה. וזהו שרש ענין הסוכה⁵⁶, שהרי הסוכה היא ג"כ בחי' מקיף, והו"ע יריעות שלמה, וע"ד מ"ש⁵⁷ ופרוש עלינו סוכת שלומך, דהיינו, המשכת המקיפים היותר עליונים שמתגלים ע"י בירור המקיף דלבונה זכה ביוהכ"פ.

(ו) **ולהעיר** שבענין זה יש הוספה וחיידוש בדרושי אדמו"ר מהר"ש על המבואר בלקוטי תורה ד"ה שחורה אני ונאווה, כי, בלקו"ת נתבאר רק הענין דשחורה אני ונאווה בנוגע לעבודה דמצוות לא תעשה, שחורות כעורב כו' (כנ"ל), אבל בנוגע להענין דיריעות שלמה שהם המקיפים היותר עליונים, מבואר בלקו"ת⁵⁷ שאין באים לידי גילוי אלא לימות המשיח כו' לע"ל דוקא, ואילו בדרושי אדמו"ר מהר"ש מבואר⁵⁸ שע"י התשובה דיוהכ"פ, ונאווה ביוהכ"פ, נמשך בחי' יריעות שלמה בהמקיפים דחג הסוכות.

ויש לומר הביאור בזה, דהנה, אף ששיקר הגילוי דבחי' המקיפים העליונים יהי' לעתיד לבוא, מ"מ, כיון שכל הגילויים דלעתיד לבוא תלויים במעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות⁵⁹, בהכרח לומר שענין זה ישנו גם במעשינו ועבודתנו עתה, וזהו ענין המקיפים דסוכה שהם מעין המקיפים העליונים שיתגלו לעתיד לבוא. ויובן ע"פ המבואר בתניא²⁵ בנוגע לענינים שהם מגקה"ט, שאע"פ שהם אסורים וקשורים בידי החיצונים לעולם, ואין עולים משם עד כי יבוא יומם (עד עת קץ — קץ הימין) ויבולע המות לנצח⁶⁰, כמ"ש⁶¹ ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, מ"מ, יכולים להתברר גם בזמן הזה, ע"י תשובה גדולה כל כך שזדונות נעשו לו כזכיות, שהיא תשובה באהבה רבה וחשיקה ונפש שוקקה כו' וצמאה נפשו לה' כארץ עיפה וצ"י כו' ביתר עז מצמאון נפשות הצדיקים כו'. ועד"ז יובן בנוגע לעבודה דיוהכ"פ, כפי שמבאר אדמו"ר מהר"ש בהמאמר⁶², שהקטורת דיוהכ"פ הוא הבירור שנתברר ע"י התשובה, שזהו בחי' ריח בוגדיו⁶³, שלכן התשובה היא בחילת יתיר⁶⁴, להיותה

(56) נזכר גם שענין הסוכה, דירת עראי, הוא בחי' אהלי קדר — ע"ד מ"ש (שמואל"ב ז, 1) "ואהי' מתהלך באהל", דקאי על המשכן במשך כל מ' שנה שהיו בני' במדבר, עד שבאו אל המנוחה ואל הנחלה בימי שלמה (החז"ל).
(57) שבערה 51.
(58) שבערה 36.

(59) תניא רפ"ז.
(60) ע"פ ישעי' כה, ח.
(61) זכרי' יג, ב.
(62) סה"מ תרל"ד ע' שמו. סה"מ תרל"ב שם ס"ע תרלה ואילך.
(63) ראה סנהדרין לז, א. תו"א תולדות שם, ד.
(64) זח"א קכט, ב.

(38) בעל הטורים נציבים ל, י. וראה תנא דבי אליהו זוטא פכ"ב (נוסחא ישנה).
(39) נוסח התפלה וקידוש דיו"ט.
(40) ראה גם לקו"ת שמע"צ פד, א. ובכ"מ.

(41) תניא פל"א (מ, סע"א ואילך).
(42) כתובות ז, סע"ב ואילך.
(43) תנחומא ובמדב"ר שבערה 5.

ומתאחדים עם הקב"ה באופן דישראל ומלכא בלחודוהי, ולכן מקריבים אז פר אחד, כנגד אומה יחידה, היינו, כפי שבנ"י הם למעלה מהעולם, בהיותם מאוחדים עם הקב"ה.

אמנם גם בשמע"צ שבו נמצאים ישראל ומלכא בלחודוהי, נעשית פעולה בעולם, להיות נמשך ואמת הוי' לעולם. ויובן מהמשל למלך שמזמין לסעודה רק את אוהבו, שענין זה פועל בודאי גם בכל אנשי המדינה, אלא שהפעולה היא שיהי' ניכר אצלם שאין שום מציאות כלל מלבד המלך ואוהבו, אני ואתה. והיינו, שבשמע"צ נעשה גם בירור העולם באופן נעלה יותר, שהעולם מתבטל ממציאיותו, עס ווערט אויס מציאות וועלט, שכל מציאות העולם היא המציאות של הקב"ה, תורה ומצוותי', שזוה"ע ואמת הוי' לעולם. והענין בזה, שביור העולם שנעשה בחג הסוכות הוא באופן שישנו מציאות העולם, אלא שנתברר להיות טפל ובטל לקדושה. וכמו בהמשל דמלך שעשה סעודה וזימן כל בני אדם שבמדינה, שישנה המציאות דכל בני אדם שבמדינה, אלא שהם מסובים לסעודה יחד עם המלך, וכיון שבאור פני מלך חיים⁴⁴, נקראים גם הם בשם חיים, ולכן גם הם מהללים ומשבחים להוי' (הללו את הוי' כל גוים שבחוהו כל האומים), אבל עדיין נשארת המציאות שלהם. והיינו, לא מבעי אופן הבירור דשבחוהו כל האומים, דקאי על עליית בחי' הרע שאינו עולה להיות בבחי' פנימיות הקדושה, כי אם בבחי' חיצונית ואחוריים דקדושה בלבד, ע"ד מ"ש ועמדו זרים ורעו צאנכם, שהם בבחי' טפל לישראל (כנ"ל ס"ג), אלא אפילו אופן הבירור דהללו את הוי' כל גוים, דקאי על בירור בחי' הטוב בלבד שעולה בבחי' פנימיות הקדושה (כנ"ל שם), הרי זה עדיין באופן שהעולם נשאר בבחי' מציאות. משא"כ בשמע"צ (ושמח"ת) נעשה בירור העולם באופן שניכר בו שאין שום מציאות כלל מלבד המלך ואוהבו, והיינו, לפי שהעולם מתבטל ממציאיותו לגמרי, וכל מציאותו היא המציאות של הקב"ה ותומ"צ. ומזה נמשך הכח לעבודה דבירור העולם לא רק באופן דכל מעשיך יהיו לשם שמים⁴⁵, אלא באופן דבכל דרכיך דעהו⁴⁶, היינו, שלא זו בלבד שכוונת העשי' היא לשם שמים, אבל הדברים עצמם נשארים עניני חול, אלא עוד זאת, שהנהגתו בעניני העולם, בכל העשרה דברים שמונה הרמב"ם⁴⁷ שבהם החכם ניכר ומובדל משאר העם, היא באופן שעל ידם גופא נעשה דעהו,

קדר, אהל הו"ע המקיף, ואהלי קדר הו"ע המקיף דלבונה זכה, שממנו נמשך חיות להקליפות בבחי' מקיף.

ד) **והנה** כיון שגדלה כ"כ מעלת המקיף בעילוי שבאין ערוך, שממנו יכול להיות המשכת החיות גם להקליפות, וגם אז נשאר מובדל מהם בבחי' מקיף (כנ"ל), הרי מובן במכ"ש וק"ו גודל מעלת בחי' המקיף כאשר מבררים ומהפכים אותו לקדושה. וזהו שחורה אני ונאווה גו' כאהלי קדר כיריעות שלמה, דכשם שע"י ירדת הנשמה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, לעוה"ז התחתון שמלא קליפות כו', ששם היא בבחי' שחורה אני, הנה ע"י העבודה למטה שבבחי' שחורות נעשה העילוי דנאווה, כמו"כ הנה ע"י כללות העבודה למטה בעוה"ז להפכו לקדושה, אזי מתברר בחי' המקיף דלבונה זכה שממנו נמשך חיות להקליפות, בחי' אהלי קדר, ומתעלה ומתהפך לקדושה, ועי"ז נמשכים המקיפים היותר נעלים, שנקראים יריעות שלמה, שהם המקיפים (יריעות) העליונים דהמלך שהשלום שלו, שהם נעלים יותר גם מבחי' המקיף דלבונה זכה שממנו נמשך לאהלי קדר⁵¹.

ה) **והנה** אף שהענין דשחורה אני ונאווה גו' כיריעות שלמה קאי על כללות העבודה דתומ"צ במשך כל השנה כולה, כמובן ממאמר המדרש שחורה אני בחורב כו' ונאווה אני בחורב באמירת נעשה ונשמע, שחורה אני כל ימות השבוע ונאווה אני בשבת, מ"מ, קאי ענין זה בעיקר על עבודת התשובה דיוהכ"פ, כסיום מאמר המדרש שחורה אני כל ימות השנה ונאווה אני ביום הכיפורים. והענין בזה, שע"י התשובה דיוהכ"פ נעשית הפיכת הזדונות לזכיות⁵², היינו, שמתהפך מתכלית השחרות (שחורה אני) לתכלית האור (נאווה), שלכן אמרו רז"ל⁵³ במקום שבעלי תשובה עומדים אפילו צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד שם. ועוד זאת, שהעבודה דיוהכ"פ, אחת בשנה, היא מצד בחי' אחת, דקאי על היחידה שבנפש (כדאיתא בתוס'⁵⁴ בשם המדרש), וכמשנת"ל במאמר שלפנ"ז⁵⁵ שאז ישנה הבחי' דאחת בכל ג' הענינים דעולם שנה ונפש, ועיקר העבודה היא בענין הקטורת, שע"ז נעשה בירור בחי' המקיף דלבונה זכה, שתמורת זה שנמשך ממנו לבחי' אהלי קדר, יחזור ויתהפך לקדושה

(51) ראה לקו"ת שה"ש ז, סע"ג ואילך.

(54) מנחות יח, א — ד"ה עד אחת.

(52) ראה יומא פו, ב.

(55) ד"ה העושה סוכתו תחת האילן דיום

(53) ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז

ב' דחג הסוכות פ"ד (סה"מ תשכ"ח ע' ל).

ה"ד.

(46) אבות פ"ב מ"ב.

(47) הל' דעות רפ"ה.

(44) משלי טז, טו.

(45) שם ג, ו.

ידיעת הוי', כמ"ש⁴⁸ דע את אלקי אביך, היינו, שעניני העולם גופא נעשים קדושה⁴⁹. ועי"ז באים לשלימות בירור העולם כפי שיהי' לעתיד לבוא, וכבר הי' לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה, כדכתיב⁵⁰ אתה הראת לדעת כי הוי' הוא האלקים אין עוד מלבדו, הראת ממש בראי' חושיית, כדכתיב⁵¹ וכל העם רואים את הקולות, רואים את הנשמע⁵², ופי' רז"ל⁵³ מסתכלים למזרח ושומעין את הדיבור יוצא אנכי כו', וכן לארבע רוחות כו'⁵⁴, וכמו כן תהי' מציאות העולם לעתיד לבוא, שיהיו רואים כח הפועל האלקי בנפעל⁵⁵, וכמארז"ל⁵⁶ בעולם הזה אם אדם הולך ללקוט תאנה בשבת אין התאנה אומרת כלום, אבל לעתיד לבוא אם אדם הולך ללקוט תאנה בשבת, היא צווחת ואומרת שבת היום, ועד"ז אמרו חז"ל⁵⁷ אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידים בו, שנאמר⁵⁸ כי אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יעננה. והיינו, שמציאות העולם היא באופן שניכר בו שאין שום מציאות אחרת מלבד אלקות, שזהו"ע ואמת הוי' לעולם.

ו) ועפ"ז יש לבאר מאמר הזהר⁵⁹ בביאור המשל על שבעת ימי הסוכות, וז"ל: מתל למלכא דזמין אושפיזין, אשתדלו בהו כל בני היכלי', לבתר אמר מלכא עד כאן אנא ואתון אשתדלנא כלהו באושפיזין וקרבתון קרבנין על שאר עמין בכל יומא, מכאן והלאה אנא ואתון נחדי יומא חד, הה"ד⁶⁰ ביום השמיני עצרת תהי' לכם, והיינו, שכל בני המדינה שהזמין המלך בז' ימי המשתה נקראים בזהר בשם אושפיזין, ולכאורה אינו מובן, הרי מצינו בזהר⁶¹ שבשבעת ימי הסוכות ישנם ז' אושפיזין עילאין שהם אבות העולם, אברהם יצחק ויעקב וכו', וא"כ הרי זה בסתירה למאמר הזהר שהאושפיזין הם כל בני המדינה. אך הענין הוא, שכללות הענין שאבות העולם נקראים בשם אושפיזין קשור עם פעולתם בבירור אוה"ע, כל בני המדינה, וכמו שמצינו גבי אושפיזא הא' שהוא אברהם, אחד הי' אברהם⁶², שנאמר בו⁶³ ויקרא שם בשם ה' א-ל

מתלבש בו כח ה' ורוח פיו ית' המחייבו ומקיימו, וכמ"ש⁴⁴ כי ה' אמר לו קלל כו'. אמנם, כדי שיומשך מהקדושה כח וחיות להקליפות, אין זה יכול להיות ע"י ניצוצות הקדושה שנמצאים בתוך הקליפות, דכיון שהם בבחי' יצא ממנו, היינו, שהם בהעלם ביותר, באופן דנר רשעים ידעך⁴⁵, ועד שנבלעו בהקליפה באופן דחתיכה⁴⁶ נעשית נבילה⁴⁷, אזי היתה צריכה להיות מציאות הקליפה ג"כ באופן של העלם, ואי אפשר שע"י ניצוצות קדושה אלו תהי' להקליפות מציאות בגלוי. אך הענין הוא⁴⁸, שהמשכת החיות להקליפות היא מבחי' המקיף דלבונה זכה (שהוא בחי' הי"א דסממני הקטורת), שנקראת לבונה, שהו"ע הלבנונית דבחי' שער רישי' כעמר נקא, שהוא בחי' רב חסד (כנ"ל), דהיינו, חסד בלתי מוגבל, שלכן יכול להחיות אפילו ג' קליפות הטמאות לגמרי, ו(לבונה) זכה, שגם כאשר נמשך להחיות את הקליפות נשאר הוא בבחי' זכה, שנבדל מהם ואינו נבלע בהקליפות, וממנו נמשך חיות להקליפות בבחי' מקיף, ע"י הניצוצות שנבלעו בהם [נומה שידוע ומבואר בכ"מ שהמשכת החיות להקליפות היא ע"י הממוצע דקליפת נוגה⁴⁹, אין הכוונה שהמשכת החיות היא מקליפת נוגה עצמה, שהרי המשכת החיות אינה אלא מבחי' הקדושה בלבד, וכנ"ל שהמשכת החיות הוא מבחי' המקיף דלבונה זכה, אלא, כדי שהחיות שנמשך מבחי' המקיף דלבונה זכה יוכל לירד ולהתקבל בהקליפות להיות חיות להם, הרי זה דוקא ע"י שנמשך באמצעות הממוצע דקליפת נוגה]. ובזה יובן מה שאמר כלב אודות הז' עממין (שהם כללות שבעים האומות) כי לחמנו הם סר צלם מעליהם גו'⁵⁰, דכיון שסר צלם מעליהם, היינו, שנסתלק להם בחי' המקיף, לכן לחמנו הם, דלכאורה אינו מובן, שהרי גם כאשר נסתלק מהם בחי' המקיף, יכולים עדיין לקבל חיות מהניצוץ קדושה שנמצא בהם בבחי' אור פנימי. אך הענין הוא, שכיון שהאור פנימי שבהם הוא בהעלם ביותר, כנ"ל שהוא באופן דנר רשעים ידעך, ועד לאופן שחתיכה נעשית נבילה, לכן לא יכול להיות ממנו קיום וחיות כו', כי אם ע"י האור מקיף. ולכן, כאשר סר צלם מעליהם, שנסתלק מהם אור המקיף, אזי אין בכחם לעשות כלום, ולכן לחמנו הם. וזהו ענין אהלי

(48) דברי הימים"א כח, ט. (49) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 135. וש"נ. (50) ואתחנן ד, לה. (51) יתרו כ, טו. (52) פרש"י עה"פ. (53) כ"ה בתניא פל"ו (מו, א). וראה תקו"ז תכ"ב (סד, ב). (54) ראה תקו"ז שם. שמו"ר פ"ה, ט. (55) ראה תו"ח תצוה תפב, א ואילך. (56) מדרש תהלים ספע"ג. (57) תענית יא, א. (58) חבקוק ב, יא. (59) ח"ג קד, ב. (60) פינחס כט, לה. (61) שם קג, ב ואילך. (62) יחזקאל לג, כד. (63) וירא כא, לג.

(44) שמואל"ב טז, י. (45) משלי כד, כ. (46) ראה חולין קח, א. (47) ראה סה"מ תרס"ה ע' קד. (48) ראה תו"א ואוה"ת תולדות שם. (49) בענין זה נזכר המבואר בהגהות לד"ה ראה ריח בני כריח שדה גו' (וראה אוה"ת תולדות קנב, ב — שקו"ט אם ענין הקטורת הוא בירור גקה"ט או ק"נ). המו"ל. (50) שלח יד, ט.

ג) וממשיך בכתוב: כאהלי קדר כיריעות שלמה. והענין בזה³¹, דהנה, (אהלי) קדר קאי על ישמעאל³², שיצא מאברהם, כמאמר³³ אברהם שיצא ממנו ישמעאל, היינו, ששרשו ומקורו הוא מאברהם, אחד הי' אברהם³⁴, ועד שכל מציאותו וקיומו של ישמעאל הוא מאברהם, כמ"ש³⁵ ולישמעאל שמעתוך גו', אלא שהוא באופן של יציאה, יצא ממנו.

וביאור הענין³⁶, דהנה ידוע שעניני קדושה הם במספר עשר דוקא, וכמו עשר ספירות, כמ"ש בספר יצירה³⁷ עשר ולא תשע עשר ולא אחד עשר, משא"כ עניני הקליפה וסט"א הם במספר אחד עשר, שזהו שאלופי עשו הם במספר י"א³⁸, ומזה מובן שכל עניני קליפה הם ג"כ במספר י"א. ולא עוד אלא שגם עניני הקדושה הקשורים עם בירור ותיקון הלעו"ז הם ג"כ במספר י"א, שזהו"ע י"א סממני הקטורת, והיינו לפי שענין הקטורת הוא לברר ולהעלות הניצוצים שנבלעו בסט"א להיות נכללים בקדושה, וכיון שבסט"א הוא מספר י"א, לכן גם סממני הקטורת הם במספר י"א, כפי ששנינו³⁹ ואחד עשר סממנים היו בה כו', ועד כדי כך, שאם חיסר אחד מכל סממני חייב מיתה, והיינו, שתמורת זה שענין הקטורת פועל המשכת החיים, כמ"ש⁴⁰ ותעצר המגפה, הנה מצד החסרון במספר י"א סממני הקטורת נעשה ענין של היפך החיים. וצריך להבין מהו הטעם שבקדושה הוא במספר עשר, ואילו בסט"א הוא מספר אחד עשר, דלכאורה, היתכן שיהא חוטא נשכר.

אך הביאור בזה, דהנה אמרו רז"ל⁴¹ אין עוד מלבדו⁴², ואפילו כשפים, והיינו, שאפילו כשפים שנקראים כן ע"ש שמכחישין פמליא של מעלה, הנה האמת היא שגם הם אינם מלבדו, והיינו, שאפילו ענין זה שמכחישין פמליא של מעלה, הנה על זה גופא מקבלים הם כח וחיות מהקדושה [וכמבואר בתניא⁴³ שאפילו בשעה זו ממש שמכהו או מקללו,

31) ראה גם לקו"ת שם ז, ג ואילך. יו"ד, תקפג ואילך.
 32) ראה ספר הערכים חב"ד בערכו (כרך א ע' תרנט).
 33) ויק"ר פל"ו, ה.
 34) יחזקאל לג, כד.
 35) וירא יז, כ.
 36) בהבא לקמן — ראה ד"ה העושה סוכתו תרל"ה ס"ג ואילך (סה"מ תרל"ד ע' שמג ואילך). וראה סה"מ תרל"ב ח"ב ע'
 37) פ"א מ"ד.
 38) ראה עץ חיים שער יא (שער המלכים) פ"י. פרי עץ חיים שער הקדישים פ"ד. תו"א תולדות כ, סע"ב ואילך. אוה"ת שם קנב, א.
 39) כריתות ו, א. ירושלמי יומא פ"ד ה"ה.
 40) קרח יז, יג.
 41) סנהדרין סז, ב. חולין ז, ב.
 42) ואתחנן ד, לה.
 43) אגה"ק סכ"ה (קלח, ב).

עולם, א"ת ויקרא אלא ויקריא, מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה כפי כל עובר ושב כו', ועד שפעל עליהם שיוודו וישבחו למי שאמר והי' העולם⁶⁴, שזהו גם מה שאמר דוד (האושפיזא הז') הללו את הוי' כל גוים שבחווהו כל האומים. ועל שם זה נקראים אושפיזין, כמו אושפיזא שאינו בא רק לפרקים, כיון שכללות ענין הבירורים שיוכללו ויעלו באלקות אינו אלא לפרקים. משא"כ ענינו של שמע"צ קשור עם בני" כפי שהם מצד עצמם, היינו, לא כפי שהם אושפיזין ע"ש פעולתם בבירור העולם, אלא כפי שהם בני היכלי' בתמידות, שלכן מקריבים אז פר אחד איל אחד, כנגד אומה יחידה, שזהו"ע כי גבר עלינו חסדו, עלינו דייקא, אלא שגם מזה נמשך בעולם, שזהו"ע ואמת הוי' לעולם.

ז) וזהו כללות הענין דשמע"צ ושמח"ת, שהם בחודש תשרי, אותיות רשית⁶⁵, כידוע⁶⁶ שכל מועדי חודש תשרי הם מועדים כלליים שעניניהם נמשכים על כל השנה כולה, החל מראש השנה שממנו נמשך על כל השנה ענין הקבלת עול, וכן יוהכ"פ, שממנו נמשך על כל השנה ענין התשובה וענין מ"ת דלוחות שניות⁶⁷, וכן חג הסוכות שמע"צ ושמח"ת, זמן שמחתנו, שמהם נמשך על כל השנה כולה הענין דשמחה של מצוה, ובפרט בשמח"ת, כמנהג ישראל שבשמח"ת השמחה היא בהתגברות גדולה ביותר, בבחי' כי גבר עלינו חסדו, עלינו דייקא, שענין זה נעשה לאחרי שכבר פעלו את בירור העולם ע"י הקרבת הע' פרים להיות הללו את הוי' כל גוים שבחווהו כל האומים, ע"יז שגבר עלינו חסדו בהתגלות י"ג מדה"ר ביוהכ"פ, שאז יכולים לפעול בירור העולם החל מהקרבת י"ג הפרים ביום ראשון דחג הסוכות עד להקרבת ז' הפרים ביום השביעי דחג הסוכות, וע"יז נעשה הענין דגבר עלינו חסדו בשמע"צ שבו מקריבים פר אחד איל אחד [ויש להוסיף, שגם הענין דפר אחד ואיל אחד דשמע"צ בא מיוהכ"פ, שגם בו מקריבים פר אחד איל אחד], כנגד אומה יחידה, ישראל ומלכא בלחודוהי, והיינו, שאז נמשך ומתגלה הענין דיבחר לנו את נחלתנו⁶⁸ שאומרים בר"ה לפני תק"ש [נוסף על הגילוי בחג הסוכות ע"יז שישאל יוצאין ולולביהן ואתרוגיהן בידיהם שע"יז יודעים דאינון נצוחיאיא⁶⁹], באופן דענני במרחב י"ה⁷⁰, ע"י השמחה דשמח"ת

64) סוטה יו"ד, סע"א ואילך.
 65) בעל הטורים עקב יא, יב.
 66) מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ט ואוה"ת סוכות שם. וראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ו ע' שעט. אוה"ת ברכה ע' א'תתסו. סה"מ תש"ב
 67) ראה אוה"ת תשא ע' בינו.
 68) תהלים מז, ה.
 69) ויק"ר פל"ב, ב.
 70) תהלים קיח, ה.
 64) סוטה יו"ד, סע"א ואילך.
 65) בעל הטורים עקב יא, יב.
 66) מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ט ואוה"ת סוכות שם. וראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ו ע' שעט. אוה"ת ברכה ע' א'תתסו. סה"מ תש"ב

באופן שפורצת כל הגדרים⁷¹, כולל גם שיומשך על כל השנה כולה הענין דשמחה של מצוה ושמחה של תורה, שמביאה הצלחה בלימוד התורה וקיום המצוות, ועי"ז זוכים לקיום הבטחתו של הקב"ה אם⁷² בחוקתי תלכו (שתהיו עמלים בתורה) ואת מצוותי תשמרו גו' אזי ונתתי גשמיכם בעתם וגו', וכל הברכות האמורות בפרשה, עד ואולך אתכם קוממיות⁷³, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

דאקרי רב חסד, בחי' חסד דא"א, ושערות שחורות הם ההלכות שנמשכו במצוות לא תעשה, שענינם הוא להפריד הרע מן הטוב ולדחותו מן הקדושה שאינו עולה ונכלל באור ה' וקדושתו. ועז"נ שחורות כעורב, פי' כעורב שהוא אכזרי כך יש בבחי' שערות הללו בחי' אכזריות, שהרי גם בדבר האסור ופסול כו' נמשך ניצוץ וחיות אלקי המחי' ומהוה אותו, ועכ"ז לא יעלה הניצוץ האלקי שבו להתכלל באורו וקדושתו ית', רק נדחה לחוץ, והרי זה כמו אכזריות על הניצוץ האלקי שבו. ובפרט ע"פ הפירוש הפנימי בתיבת "אסור", שהוא אסור וקשור בידי החיצונים²⁵, הרי מובן ביותר גודל האכזריות על הניצוץ האלקי שתמורת זה שהי' יכול לעלות לקדושה, הרי מצד איסור התורה הרי הוא נשאר אסור וקשור בידי החיצונים כו'. ונוסף לזה ישנו גם ענין האכזריות שעשו חכמים בכמה גדרים וסייגים ודקדוקי סופרים, ועד לענין האכזריות גם בנוגע לדברים המותרים, שכופה את עצמו להיות קדש²⁶ עצמך במותר לך כו'. ועוד זאת, שגם במצוות עשה שבשרשם הם שערות לבנות (כנ"ל), ישנו גם הענין דשחורות כעורב. ובהקדם מ"ש במדרש הנ"ל שחורה אני כחורב כו' ונאווה אני כחורב שנאמר²⁷ כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, והרי נעשה ונשמע כולל הן מצוות לא תעשה והן מצוות עשה, וכיון שהענין דנאווה אני נעשה ע"י העבודה שבבחי' שחרות, עכצ"ל, שגם במצוות עשה ישנו גם ענין השחרות. ויובן מכמו שהוא במצות הצדקה, שהיא כללות כל מצוות עשה שהם בקו הימין, קו החסד²⁸, ולכן יובן ממנה בנוגע לכל שאר המצוות. והענין בזה, דהנה, באברהם אבינו, שהוא הראשון והמתחיל בענין החסד, כתיב²⁹ לעשות צדקה ומשפט, היינו, שענין הצדקה הוא בהקדמת ענין המשפט, ששופט את עצמו כמה מגיע לו וכל השאר נותן לצדקה, וכיון שאברהם אמר על עצמו ואנכי עפר ואפר³⁰, הרי מובן שהמשפט כמה מגיע לו הי' באופן כמה מגיע לעפר ואפר כו'. ומובן, שהנהגה כזו לשפוט את עצמו כו', הנה מצד גדרי העולם הרי זה ענין של אכזריות. וזהו"ע שחורות כעורב, דקאי על העבודה שבבחי' שחרות, שזהו אופן העבודה למטה במעמד ומצב דשחורה אני, ועי"ז נעשה הענין דנאווה.

(25) תניא פ"ז. (28) ראה תקי"ז בהקדמה (ה, א). עץ חיים

(26) יבמות כ, א. ספרי ופרש"י פ' ראה יד, שער נ (שער קיצור אבי"ע) פ"ד.

(29) וירא יח, יט. תו"א בשלה סג, ב.

כא. וראה תניא ספכ"ז. פ"ל (לט, א).

סה"מ תרפ"ט ע' 90. וש"נ.

(27) משפטים כד, ז.

(30) וירא שם, כז.

(71) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. (73) שם, יג.

(72) בחוקתי כו, ג"ד (ובתו"כ ופרש"י).

דוקא, שנקרא עולם האחדות¹³, עולם הביטול, שרק בו יכול להיות תכלית הביטול, משא"כ בעולם הבריאה, שבו מתחיל כבר ענין הישות, וכמ"ש הרמב"ן¹⁴ שאין אצלנו בלשון הקודש בהוצאת היש מאין אלא לשון ברא [ולכן המלאכים שבעולם הבריאה (ולמטה יותר) הם בבחי' יש, וכאשר הושיט הקב"ה אצבעו הקטנה ביניהם¹⁵, היינו, שנתגלה עליהם מהמדריגה היותר תחתונה שבעולם האצילות¹⁶, אזי ושרפם, שנתבטלו ממציאיותם לגמרי], ובמכ"ש מהנשמה, שאע"פ שגם כפי שנתהווה בבריאה אינה בבחי' מציאות יש ממש כמו העולם שנשתלשלה בו, אלא היא אלקות ממש, מ"מ, הרי זה כפי שאלקות נעשה בבחי' יש כו'¹⁷, ועאכו"כ עולם הבריאה עצמו שעליו נאמר¹⁸ ומשם יפרד, הרי הוא בודאי בבחי' מציאות וישות. ומזה מובן שכאשר אתה בראתה, ועאכו"כ כאשר אתה יצרתה, ואתה נפחתה בי, בעולם העשי', עד לעוה"ז הגשמי, הרי זו ירידה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא¹⁹. ולכן אומרת הנשמה שחורה אני, שהיא בבחי' שחרות לגבי מעמדה ומצבה קודם ירידתה למטה, שהיתה בעולם האצילות. אמנם, אע"פ ששחורה אני, מ"מ, ונאוה, כי, ע"י הירידה למטה מתעלית הנשמה למעלה יותר מבחי' טהורה היא שקודם ירידתה למטה.

והנה הענין דנאוה שע"י ירידת הנשמה למטה במעמד ומצב דשחורה אני, נעשה ע"י עבודה שהיא ג"כ בבחי' שחרות, שזהו כללות ענין העבודה למטה לעשות לו ית' דירה בתחתונים²⁰, דכיון שעבודה זו היא באופן של התעסקות בעניני עוה"ז בעוה"ז התחתון שאין תחתון למטה ממנו כו' עד שהוא מלא קליפות וס"א כו'²¹, הרי עבודה זו היא בבחי' שחרות. ובפרטיות יותר הנה העבודה שבבחי' שחרות הו"ע מ"ש²² שחרות כעורב, דהנה²³, החילוק בין שערות שחרות לשערות לבנות למעלה הוא ששערות לבנות הם ההלכות שנמשכו במצוות עשה, שענינם הוא להעלות את הדברים הגשמיים ולקשרם באור ה' וקדושתו, והם השערות הנמשכות מבחי' שער רישי' כעמר נקא²⁴, שהוא בחי' חסד עליון

בס"ד. שבת חול המועד סוכות, ה'תשכ"ח

(הנחה בלתי מוגה)

הללו את הוי' כל גוים שבחווהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו ואמת הוי' לעולם הללויה². וצריך להבין³, מהי השייכות והנתינת טעם דכי גבר עלינו חסדו, עלינו דייקא, ובוה גופא באופן שגבר עלינו, שבשביל זה יהללו וישבחו אותו הגוים והאומים.

(ב) **ולהבין** זה צריך להקדים תחילה משנת"ל במאמר שלפנ"ז בפירוש הפסוק⁴ שחורה אני ונאוה בנות ירושלים כאהלי קדר כיריעות שלמה, דאיתא על זה במדרש⁵ שחורה אני כל ימות השנה ונאוה אני ביום הכיפורים, וענין זה (נאוה אני ביוהכ"פ) נמשך ומתגלה ליום חגיגו⁶, חג הסוכות, בענין הסוכה, שעז"נ⁷ ופרוש עלינו סוכת שלומך, שזהו"ע יריעות שלמה, כי, יריעות הו"ע המקיף, ושלמה הוא מלך שהשלום שלו⁸.

ונתבאר בזה, ששחורה אני קאי על כללות ירידת והשתלשלות הנשמה למטה¹⁰, שאז היא במעמד ומצב דשחורה לגבי מעמדה ומצבה בהיותה למעלה בעולם האצילות בבחי' טהורה היא, שאז נקראת הנשמה בשם בנות ירושלים, יראה שלם¹¹, שהו"ע שלימות היראה¹². והיינו, דכיון שהנשמה למעלה היא בתכלית הביטול ואינה שייכת לענין של מציאות כלל, לכן היא בבחי' שלימות היראה. וענין זה הוא בעולם האצילות

(1) מאמר זה הוא המשך למאמר שלפניו — ד"ה העושה סוכתו תחת האילן דיום ב' דחג הסוכות (סה"מ תשכ"ח ע' כה ואילך).	(7) תהלים פא, ד. וראה לקו"ת דרושים לר"ה נד, ריש ע"ד. סידור שער ר"ה רלה, ב. ועוד.
(2) תהלים קיו.	(8) בתפלת ערבית.
(3) ראה ד"ה הללו את ה' במאמרי אדה"ז תקסט"ט ע' קפו. ועם הגהות כו' — אוה"ת סוכות ע' איתשנה.	(9) ראה שמו"ר פנ"ב, ה. שהש"ר פ"ג, יא (א).
(4) ד"ה העושה סוכתו תחת האילן דיום ב' דחג הסוכות פ"ג ואילך (סה"מ שם ע' כו ואילך).	(10) ראה לקו"ת שה"ש ד"ה שחורה אני ונאוה (ו, ג ואילך. ז, ב ואילך).
(5) שה"ש א, ה.	(11) ב"ר פנ"ו, י. תוד"ה הר — תענית טז, א.
(6) עה"פ.	(12) לקו"ת שם ו, ג.

(13) ראה עבודת הקודש ח"א פ"א. לקוטי הש"ס להאר"ז ריש מסכת שבת.	(19) לשון חז"ל — חגיגה ה, ב.
(14) בראשית א, א.	(20) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
(15) סנהדרין לח, ב.	(21) תניא פל"ו.
(16) ראה לקו"ת דרושים לר"ה ס, ב.	(22) שה"ש ה, יא.
(17) ראה המשך תרס"ו ע' תפט. ובכ"מ.	(23) ראה לקו"ת שה"ש ו, ד.
(18) בראשית ב, י. וראה תו"א מג"א קיח, א. ובכ"מ.	(24) דניאל ז, ט.